

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Henna Järvimäki e1801574 & Salisa Ghanadi e1700871

LAPSIPERHEIDEN LUKUTOTTUMUK- SET

Vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia

Sosiaali- ja terveysala
2020

TIIVISTELMÄ

Tekijät	Salisa Ghanadi ja Henna Järvimäki
Opinnäytetyön nimi	Lapsiperheiden lukutottumukset – Vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia
Vuosi	2020
Kieli	suomi
Sivumäärä	65 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää erään vaasalaisen päiväkodin lapsiperheiden lukutottumuksia. Tutkimuksen avulla haluttiin selvittää, kuinka usein perheissä on vanhemman ja lapsen yhteisiä lukuhetkiä sekä millaisia ovat vanhempien omat lapsuuden lukukokemukset. Lisäksi haluttiin selvittää vanhempien näkemys siihen, miten yhteiset lukuhetket vaikuttavat lapsen kehitykseen. Selvitettiin myös, mikä on vanhempien näkemys lapsensa kiinnostuksesta kirjoja ja lukemista kohtaan. Tavoitteena oli myös kartoittaa teknologian mahdolliset vaikutukset vanhemman ja lapsen välisille lukuhetkille.

Teoreettisesta viitekehyksestä opinnäytetyössä käsitellään lastenkirjallisuutta, kotiympäristön vaikutuksia vanhemman lukemiseen lapsillensa sekä ääneen lukemisen vaikutuksia lapsen kehityksen eri osa-alueisiin. Opinnäytetyö on toteutettu sekä laadullisena että määrällisenä tutkimuksena. Aineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kohderyhmänä oli erään vaasalaisen päiväkodin 3–7-vuotiaiden lasten vanhemmat ja heidän lapsensa. Kyselylomake oli puolistrukturoitu ja se toteutettiin nimettömänä. Analysointimenetelmänä käytettiin avointen kysymysten kohdalla aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat ymmärtävät ääneen lukemisen tärkeyden ja merkityksen lapsen kehityksen kannalta. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että suurin osa vanhemmista lukee lapsilleen joko päivittäin tai muutamia kertoja viikossa. Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että useassa lapsiperheessä teknologiset laitteet ovat vieneet aikaa yhteisiltä lukuhetkiltä, mutta selvisi myös, että teknologia on luonut myös mahdollisuuksia kuten ääni- ja e-kirjojen käytön.

ABSTRACT

Authors	Salisa Ghanadi and Henna Järvimäki
Title	Reading Habits of Families with Children – The Parents' Views and Experiences
Year	2020
Language	Finnish
Pages	65 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this bachelor's thesis was to find out the reading habits of families with children in a daycare centre in Vaasa. The aim of the study was to find out how often families have parent-child reading moments and what the parents' own childhood reading experiences are like. A further aim was to find out the parents' view of how common reading moments affect the child's development. The parents' view of their child's interest in books and reading was also found out. The aim was also to survey the possible effects of technology on the common reading moments of families with children.

The theoretical frame of the bachelor's thesis deals with children's literature, the effects of the home environment on a parent's reading to their children, and the effects of reading aloud on various aspects of a child's development. The thesis has been implemented as a both qualitative and quantitative research. The material was collected using an electronic questionnaire. The target group was the parents of children aged 3–7 years in a daycare centre in Vaasa. The questionnaire was semi-structured and conducted anonymously. The responses to open-ended questions were analysed with a content analysis method.

The study shows that the parents understand the importance and significance of reading aloud for a child's development. Based on the results of the study, it can be stated that most of the parents read to their children either daily or a few times a week. The results show that in several families with children, technological devices have taken time away from the common reading moments, but it was also found that technology has also created opportunities such as the use of audio and e-books.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	LASTENKIRJALLISUUS	10
	2.1 Lastenkirjallisuuden alalajit	10
	2.2 Äänikirjat	13
	2.3 Varhaiskasvatus	13
	2.3.1 Oppimisen alueet.....	14
	2.3.2 Kielten rikas maailma	14
3	LUKEMINEN KOTIYMPÄRISTÖSSÄ	16
	3.1 Fyysinen lukuympäristö.....	17
	3.2 Psykkinen ja sosiaalinen lukuympäristö	18
	3.3 Monikulttuurisuus ja lukeminen	21
	3.4 Vanhempien lapsuuden lukukokemukset	22
	3.5 Teknologian ja median vaikutukset lukemiseen ja lapsen kehitykseen..	22
	3.6 Ääneen lukeminen vaikuttaa lapsen lukutottumuksiin	24
4	LUKEMINEN LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA	25
	4.1 Leikki-ikäisen (3–7 v.) lapsen kielenkehitys	25
	4.2 Lukeminen lapsen kognitiivisen kehityksen tukena	27
	4.3 Lukutaito	30
	4.4 Sosioemotionaalinen kehitys	32
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	34
	6.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	34
	6.2 Aineiston analysointi	37
	6.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	38
7	TUTKIMUSTULOKSET	39
	7.1 Perustiedot.....	39
	7.2 Vanhempien lapsuuden lukukokemukset	40
	7.2.1 Vanhempien lapsuuden lukukokemusten säännöllisyys	40

7.2.2	Vanhempien omia ajatuksia lapsuuden lukukokemuksista.....	41
7.2.3	Vanhempien lapsuuden lukukokemusten vaikutukset heidän lukutottumuksiinsa lapsilleen nykypäivänä	43
7.3	Vanhempien ja lasten yhteisten lukuhetkien säännöllisyys	44
7.4	Lasten kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan	45
7.5	Ääneen lukemisen tärkeys	46
7.6	Lastenkirjojen saatavuus kotona	47
7.7	Lukeminen ja teknologia.....	47
7.7.1	Ääni- ja e-kirjojen käyttö lapsiperheissä.....	47
7.7.2	Lukeminen vs. erilaiset digitaaliset laitteet.....	48
7.8	Vanhempien näkemykset ääneen lukemisen hyödyistä lapsen kehitykselle 48	
7.9	Kirjojen aiheet.....	51
7.10	Koronan aiheuttama poikkeusaika	53
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
9	POHDINTA.....	59
	LÄHTEET.....	63

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Lasten ikäjakauma (vastaajat).	35
Kuvio 2. Vanhempien lapsuuden lukukokemukset (vastaajat).	36
Kuvio 3. Vanhempien lapsuuden lukukokemukset (ilmaisut).	37
Kuvio 4. Vanhempien lapsuuden lukukokemusten vaikutukset heidän lukutottumuksiinsa lapsillensa nykypäivänä (vastaajat).	39
Kuvio 5. Kuinka usein vanhemmat lukevat lapsillensa kirjoja (vastaajat).	40
Kuvio 6. Lasten kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan (vastaajat).	41
Kuvio 7. Ääneen lukemisen tärkeys vanhempien näkökulmasta (vastaajat).	42
Kuvio 8. Ääneen lukemisen hyödyt lapsen kehitykselle (ilmaisut).	45
Kuvio 9. Kirjojen aiheet (ilmaisut).	48
Kuvio 10. Korona-ajan vaikutukset lapsiperheiden lukutottumuksiin (ilmaisut).	50

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Saatekirje**LIITE 2.** Kyselylomake perheiden lukutottumuksista

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on tutkia lapsiperheiden lukutottumuksia. Haluamme selvittää, kuinka usein perheissä on lasten ja vanhempien yhteisiä lukuhetkiä. Karvoitamme vanhempien omia lapsuuden lukukokemuksia ja niiden mahdollisia vaikutuksia heidän nykypäivän lukemiseensa lapsilleen. Selvitämme, miten vanhemmat suhtautuvat lukemiseen ja kirjoihin sekä mikä on vanhempien näkemys lapsensa kiinnostuksesta lukemista ja kirjoja kohtaan.

Tutkimuksemme tavoitteena on korostaa lapsiperheiden lukuhetkien tärkeyttä ja vaikutuksia lapsen kehitykselle. Haluamme herättää vanhempia pohtimaan heidän lukutottumuksiaan lapsillensa sekä nostaa esille lukuhetkien lukuisia hyötyjä lapsen näkökulmasta. Lasten ja vanhempien yhteisillä lukuhetkillä on monia hyviä vaikutuksia lapsen kehityksen eri osa-alueisiin, kuten sanavaraston laajenemiseen, sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä mielenkuvituksen rikastumiseen.

Valitsimme tämän aiheen, koska koemme, että se on ajankohtainen ja tärkeä. Yhteiskunta digitalisoituu jatkuvasti ja digitaaliset laitteet, kuten älypuhelimet ja tabletit ovat nykypäivänä arkipäivää monissa perheissä. Tutkimuksessa selvitämme myös sen, onko digitalisaatiolla vaikutuksia lapsiperheiden lukutottumuksiin. Eli korvaavatko digitaaliset laitteet fyysiset kirjat, ja vievätkö ne aikaa vanhempien ja lasten yhteisiltä lukuhetkiltä.

Opinnäytetyömme on toteutettu sekä laadullisena että määrällisenä tutkimuksena. Aineiston keräämme sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kohderyhmänämme on erään vaasalaisen päiväkodin 3–7-vuotiaiden lasten vanhemmat ja heidän lapsensa. Kyselylomake on puolistrukturoitu. Avointen kysymysten vastaukset analysoidaan aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Strukturoidut kysymykset raportoidaan joko erilaisia graafisia kuvioita hyödyntäen tai sanallisesti avaten.

Tutkimuksessa selviää, millainen rooli lukemisella on 3–7-vuotiaiden lasten lapsiperheissä. Tutkimuksessa tulee esille myös vanhempien omia lapsuuden lukukokemuksia sekä heidän näkemyksiään siitä, miten he näkevät lukemisen vaikuttavan

lapsen kehityksen eri osa-alueisiin. Opinnäytetyön avulla nähdään lisäksi digitaalisten laitteiden mahdollisia vaikutuksia perheiden lukutottumuksiin.

2 LASTENKIRJALLISUUS

Lastenkirjallisuus on lapsille ja nuorille kohdistettua kirjallisuutta. Lastenkirjat ovat tavallisesti lyhyitä ja niissä teksti on sanastoltaan ja lauserakenteeltaan selkeätä. Niissä käytetään paljon fantasiaa ja niissä on näkökulmana lapsille tuttu kokemusmaailma. Kuvituksella rikastutetaan lastenkirjoja. (Hosiaislouma 2003.)

Satuja on käytetty kautta aikojen. Ne voivat olla satoja vuosia sitten syntyneitä kansansatuja, jolloin niiden alkuperäistä luoja ei välttämättä tunneta, tai sitten sadut voivat olla taidesatuja, jolloin niiden kirjoittaja tiedetään. (Ylönen 2000, 7.) 1790-luvulla ensimmäiset suomalaiset lastenkirjat olivat opettavaisia ja uskonnollisia. Lastenkirjallisuudessa koitti uusi vaihe 1850-luvun puolivälissä, jolloin H.C. Andersenin, Zacharias Topeliuksen ja Grimmin veljesten sadut ilmestyivät suomeksi. Siitä lähtien lastenkirjailijoiden määrä kasvoi runsaasti. Tunnetuin suomalainen kirjailija on Tove Jansson. Hän on luonut Muumit, jotka ovat saavuttaneet maailmanlaajuisen suosion. Muita kuuluisia lastenkirjailijoita Suomessa ovat muun muassa Sinikka ja Tiina Nopola, Kirsi Kunnas ja Kari Hotakainen. (Hosiaislouma 2003.)

1800-luvun isoin suomalaisen lastenkirjallisuuden vaikuttaja oli Zacharias Topelius. Hänen ajatuksensa vaikuttivat koko pohjoismaiseen lastenkirjallisuuteen. (Suojala 2001, 32.) Monikulttuurisuuden lisääntyessä monikulttuurisuus on alkanut näkymään yhä enemmän aiheena myös lastenkirjallisuudessa. Etenkin 1980-luvulla ilmestyi paljon kirjoja, joissa käsiteltiin eri maiden kulttuuria ja tapoja. Lastenkirjallisuus luo mahdollisuuksia tiedon välittämiseen nuorille sukupolville. Kirjojen avulla voidaan edistää lasten voimaantumisen kokemuksia sekä sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja tietoisuutta sekä auttaa ymmärtämään ja kunnioittamaan eri kulttuureita ja niiden eroja. (Heikkilä-Halttunen 2013, 28-29, 38.)

2.1 Lastenkirjallisuuden alalajit

Lastenkirjallisuuden alalajit ovat sadut, kuvakirjat, lastenrunot- ja lorut, satunäytelmät sekä tietokirjallisuus.

Sadut. Jokaisen lapsen perusoikeus pitäisi olla satujen kuunteleminen. Sadut ovat yksi lastenkirjallisuuden lajityyppi. Satujen kuuntelu ja niiden ääneen kertominen on havaittu jo satoja vuosia sitten kivaksi ja hyödylliseksi ajanvietteeksi. Yhteisön vanhimmat kertoivat satuja nuoremmille opettaen heille yhteisön tapoja, arvoja ja sääntöjä. Nämä yhteiset hetket toivat yhteisöön yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Heikkilä-Halttunen 2015, 96-97.) Aikojen saatossa myös satujen opetukset, kuten arvot ja normit ovat muuttuneet. Nykypäivän saduissa keskeistä on suvaitsevaisuus, lempeys ja ihmisten ymmärtäminen, kun ennen vanhaan taas yhteiskunnassa arvos-tettiin nöyryyttä, ahkeruutta ja kuuliaisuutta, mikä näkyi myös satujen teemassa. (Ylönen 2000, 14, 21.)

Saduissa kaikki on mahdollista. Yleensä tapahtuma-aikaa ja -paikkaa ei kerrota, vaan sen sijaan kerrotaan, olipa kerran -ajasta. Satujen ominaispiirteisiin kuuluu jokin mielikuvituksellinen tai yliluonnollinen hahmo tai elementti. Niissä seikkai-lee paljon sankareita ja taikakeinoja hyödynnetään yllättävissä käännekohtissa. Sankareita on niin hyviä kuin pahojakin, mistä voidaan päätellä se, että saduilla on tapana kärjistää asioita. Pienelle lapselle maailma näyttäytyy tällaisien ääripäiden kautta, kaikki on joko - tai, eikä sekä - että. Saduissa on yleensä jokin tietty kaava ja tapahtumat saduissa ovat useasti ennalta arvaamattomia, mitkä tuottavat lapselle tyydytystä. Kuitenkin lapsen luottamusta oikeudenmukaisuuteen vahvistaa onnelli-nen loppuratkaisu. (Heikkilä-Halttunen 2015, 98-99.)

Saduissa on havaittavissa yleensä samanlainen rakenne. Tarinan alkupuolella esiin-tyy ongelma, josta tarinan henkilön tai henkilöiden on selviydyttävä. Se voi olla odottamaton tapahtuma tai mahdottomalta tuntuva tehtävä. Tarinan edetessä pää-henkilö oppii omista ja toisten kokemuksista. Tarinassa voi esiintyä luottamuksen syntymistä toiseen sekä avun vastaanottamista ja antamista. Saduissa esiintyy myös kriisi, jonka jälkeen ongelmat tapaavat ratketa. Pahuudesta rangaistaan usein jossa-kin vaiheessa tarinaa, kun taas hyvyydestä palkitaan. Sadut päättyvät tavallisesti onnelliseen loppuun, jossa päähenkilö hyväksytään ja häntä rakastetaan. (Ylönen 2000, 12–14.) Saduissa käytetään paljon mielikuvituksellisia aineksia. Satu on maa-ilma, jossa tapahtuu sellaisia asioita, joita reaali maailmassa ei tapahdu, kuten

eläimet saattavat puhua, toiveet toteutua tai sankarit tekevät ihmetekoja. (Suojala 2001, 31.)

Sadutus on menetelmä, jossa lapsi kertoo sadun tai tarinan. Aikuinen kirjoittaa kaiken lapsen kertoman paperille, jonka jälkeen hän lukee ääneen valmiin sadun lapselle. Lapsi voi vielä tarvittaessa muokata ja korjata satuaan. Sadutus on keino, jolla lapsi voi oppia ilman opettamista. Saduttamisessa lapsi kertoo omia ajatuksia ja ne voivat olla joko satua tai totta. Täten lapsi oppii ilmaisemaan tunteita, pelkoja ja kokemuksiaan omalla tavalla sekä oppii arvostamaan sanomaansa. Tästä on hyötyjä myös aikuiselle, sillä hän oppii tuntemaan lapsen taitoja, tietoja, ajatuksia ja maailmaa sekä saa vinkkejä lasta kiinnostavaan toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. (Hakamo 2011, 60.)

Kuvakirjat. Kuvakirjaa on hankala määrittää. Yksi määritelmä on, että kuvakirja on kaunokirjallinen teos kertoen tarinan kuvien ja tekstien avulla siten, että vähintään joka aukeamalla on yksi kuva. Toinen määritelmä on se, että se määritellään kohderyhmän mukaan eli lasten kuvakirja. Viimeinen määritelmä liittyy tekstien ja kuvien keskinäiseen suhteeseen. Varsinainen kuvakirja on kirja, jossa kuvat ja teksti muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joka tarkoittaa sitä, että sana ja kuvat ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja toimivat niin lomittain, limittäin kuin rinnakkainkin. (Heinimaa 2001, 142-143.)

Ensimmäisen modernin kuvakirjan on tehnyt Heinrich Hoffmann Saksassa 1845 Jörö-Jukka nimisen kirjan. Kuvakirjassa kieli on aivan omaa runoutta. Niissä ei yleensä ole kertojan omaa kommentointia eikä onnellista loppua. Kuvan merkitys on tärkein. (Heinimaa 2001, 143-144.) Kuvakirjojen kohderyhmänä ovat tavallisesti leikki-ikäiset lapset. Kuvakirjoissa teksti ja kuvat ovat tasapainossa keskenään. Hyvässä kuvakirjassa visuaalisuus on tärkeää, eli kuvat ovat isossa roolissa. (Heikkilä-Halttunen 2015, 40.)

Tietokirjat. Lapsille suunnattu tietokirja on sisällöltään selkeä ja tarjoaa sopivasti tietoa. Tietokirjat tyydyttävät lasten uteliaisuutta ja tiedontarvetta. Luonnontieteet ovat yksi suurimmista teemoista lasten tietokirjallisuudessa, esimerkiksi

dinosaurukset ja mammutit ovat lasten kiinnostuksen kohteita. (Heikkilä-Halttunen 2015, 82.)

Lastenrunot- ja lorut. Runo on rakenteeltaan tiivis. Siinä käytetään vaihtelevaa ja värikästä kieltä. Tämän takia ne tarttuvat helposti lapsen mieleen ja muistiin, vaikka kaikkia sanoja lapsi ei olisi aikaisemmin kuullutkaan. (Heikkilä-Halttunen 2015, 16.) Lapset tykkäävät runon toistoista, rytmistä ja aikuisen vaihtelevista äänenpainoista. Runojen kautta lapsi oppii ja oivaltaa jotain uutta. (Luova 2017.)

Monet loruista kuuluvat suulliseen kansanperinteeseen. Loru on myös runo, mutta se on yleensä joko luettava tai laulettava ja se perustuu sanaleikkeihin ja toistoon. Loruille tyypillistä on se, että ne ovat nopeita, niissä on helposti tarttuva rytmi sekä niissä hyödynnetään alkusointua. Suomessa tunnettuja lastenloruja ovat muun muassa ”Körö körö kirkkoon” ja ”Entten tentten teelika mentten”. Tunnettuja suomalaisia lastenlorujen kirjoittajia ovat Eppu Nuotio, Marjatta Kurenniemi ja Kaarina Helekisa. (Hosiaislouma 2003.)

2.2 Äänikirjat

Äänikirjojen valikoima on suurentunut ja monipuolistunut paljon viime aikoina. Äänikirjat ovat erityisen hyviä lapselle aina silloin, kun lapsi sanoo, ettei hänellä olisi mitään tekemistä, kuten esimerkiksi automatkat tai sadepäivät kotona tai mökillä. Äänikirjojen avulla lapsen keskittymis- ja eläytymiskyky vahvistuu. Lapsella on myös äänikirjaa kuunnellessaan samalla mahdollisuus piirtää kirjan tapahtumia, jolloin hän kuvittaa kirjan tarinan omanlaiseksi. (Heikkilä-Halttunen 2015, 86.)

2.3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka sisältää opetusta, hoitoa sekä lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, erityisesti pedagogiikkaa painottaen (L540/2018). Opetushallituksen laatima varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan toteutetaan varhaiskasvatus sekä laaditaan lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat varhaiskasvatustalakiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7.)

Päiväkoti toimii perheiden kirjallisuuskasvatuksen tukena. Lapsen puheen ja kielen kehittyminen yhdessä vanhempien kanssa on tavoitteena. Lapsen kielellistä tietoisuutta lisäävät lapsen saatavilla olevat kaikki lastenkirjallisuuden lajit. (Heikkilä-Halttunen 2015, 117.)

2.3.1 Oppimisen alueet

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan olennaisia sisältöjä ja tavoitteita kuvaavat oppimisen eri alueet. Oppimisen alueita mietitään lasten mielenkiinnon ja osaamisen perusteella. Heillä on oikeus saada monipuolisia kokemuksia niistä. Oppimisen alueet jaetaan viideksi eri kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Pedagogisen toiminnan tarkoituksena on ilmiöiden ja asioiden laaja-alainen tarkastelu ja tutkiminen huomioiden lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 40.)

2.3.2 Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksessa on tärkeä tukea lapsen kielellistä ilmaisua. Kielellinen ilmaisu monipuolistuu silloin, kun lapsen kielellinen muisti kehittyy lorujen ja lauleikkien käytön myötä. Kun lapselle luetaan, kerrotaan tarinoita, keskustellaan kiireettömästi, oppii lapsi miettimään sanojen ja tekstien merkityksiä sekä oppii uusia käsitteitä asiayhteyksissä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Kielitietoisuuden kehittyminen. Tätä tukee lähiympäristön eri kielten havainnointi. Tärkeä on saada lapset innostumaan kirjoitetusta ja suullisesta kielestä ja täten myös lukemisesta ja kirjoittamisesta. Lasten huomio suunnataan kielen rakenteisiin ja muotoihin eli äänteisiin, tavuihin ja yksittäisiin sanoihin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

Varhaiskasvatuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta hyödyksi. Puheen rinnalla varhaiskasvatuksessa tuetaan monilukutaitoa. Varhaiskasvatuksessa käytetään tekstejä, jotka ovat auditiivisia, audiovisuaalisia, rikkaita, visuaalisia ja vaihtelevia. Lapsille kerrotaan tarinoita, mutta tärkeä on, että lapset keksisivät niitä myös itse. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

3 LUKEMINEN KOTIYMPÄRISTÖSSÄ

Kodin lukuympäristö koostuu siitä, mitä virikkeitä, mahdollisuuksia sekä kirjaimiin, tekstiin ja lukemiseen liittyviä resursseja lapselle annetaan kotona. Näitä ovat muun muassa lastenkirjojen määrä kotona, yhteinen ääneen lukeminen, kirjastoikäntien määrä, vanhempien oma esimerkki lukemisesta ja lukemisen opettaminen kotona. Lapset, joilla on rikas kielellinen kotiympäristö, oppivat lukemaan nopeammin kuin muut lapset. Tällä on myös positiivisia vaikutuksia koulumenestykseen. (Lerkkanen, Salminen & Pakarinen 2018.)

Rikas kielellinen ympäristö auttaa lasta ymmärtämään kirjoituksen merkitystä. Hän alkaa ymmärtämään kirjoituksen monimuotoisuuden ja oppii sen, että kirjoittamalla voi viestiä monia asioita. On tärkeää, että lapsi ymmärtää sen, että kirjoittaminen on yksi tapa jäsentää ympäristöä. Lapsen kasvaessa kirjoitetun kielen maailmassa, hän oppii samanaikaisesti kirjoituksen tehtävän ja muodon. Lapselle on tärkeää oppia ymmärtämään, että kirjoitettu kieli on olennainen osa ihmiselämää ja sen avulla voidaan saavuttaa yksilöllisiä tavoitteita ja tarkoituksia. (Julkunen 1993, 33.)

On siis erityisen tärkeää, että lapsi on osana kirjoitusta edellyttävissä tilanteissa ja näkee ympärillään kirjoitettua kieltä. Lapsenkirjallisuudella ja lapselle lukemisella on tärkeä asema lapsen lukijaksi kasvamisessa. Torrance ja Olson 1985 ovat tutkinneet, että ne lapset, joiden kanssa on aktiivisesti oltu vuorovaikutuksessa eivät ole kehittyneet yhtä hyviksi lukijoiksi kuin ne, joille on tämän lisäksi myös luettu paljon. (Julkunen 1993, 21.)

Koko perheen yhteinen kirjallisuusharrastus vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen. Kirjallisuusharrastuksen myötä lapsi oppii käyttämään kieltä rikkaasti ilmaisemaan erilaisia tunteita. Vuorovaikutus edistää koko perheen hyvinvointia sekä lapsen itseymmärrystä, jonka kautta lapsi huomaa, että taidokas kielenkäyttö tuo vapauksia ja valtaa erilaisissa tavallisissa konfliktitilanteissa. (Heikkilä-Halttunen 2015, 12.)

Kun koko perhe on kiinnostunut kirjojen lukemisesta ja se kuuluu osaksi perheen arkea, kasvaa lapsista hyviä keskustelijoita. Täten lapset osaavat ottaa kantaa

luettuun, pystyvät eläytymään muiden mielipiteisiin sekä osaavat perustella hyvin omia näkemyksiään. Koko perheen vuorovaikutustaitoja lisää eri-ikäisten tasa-arvoinen, tavallinen keskustelukulttuuri. Lapsen kielenkehityksen kannalta on tärkeää, että vanhemmat ymmärtävät siihen liittyvät pitkälle kantavat seuraukset. (Heikkilä-Halttunen 2015, 12.)

Vanhemmat ovat ne, jotka tuntevat lapsensa mieltymykset ja persoonan parhaiten, joten heidän on tärkeä etsiä lapsillensa mieluisia ja kutakin kehitystasoa sopivasti haastavia kirjoja ääneen luettavaksi yhdessä kirjastosta tai kaupasta (Heikkilä-Halttunen 2020).

Kiireisessä yhteiskunnassa niin aikuiset kuin lapsetkin tarvitsevat suorittamisesta vapaata rentoa tekemistä ja rauhoittumista. Lukemiseen ei tarvita mitään kalliita varusteita tai sitä ei ole kytketty mihinkään tiettyyn paikkaan, vaan sen vaatii vain aikuiselta aikaa ja ihanan sylin lapselle. (Heikkilä-Halttunen 2020.) Ääneen lukeminen lapselle on hyvä tapa luoda rauhallinen hetki kiireiseen elämään. Kun lapselle luetaan päivittäin, voi hän luottaa siihen, että aikuisella on aikaa puhua hänelle. (Chovanec 2018.)

3.1 Fyysinen lukuympäristö

Lastenkirjallisuus on käytännössä kaikkien saatavilla oleva harrastus, mutta moni lapsi kokee yhteiset lukuhetket kivana tekemisenä, eikä harrastuksena. Suomessa lukemisen harrastaminen on kirjastojen ansiosta ilmaista ja helppoa. Lukemisessa olennaista on kirkas lukuvalo ja mukava lukuympäristö. Vanhemmilta vaaditaan tarpeeksi aikaa ja jaksamista sekä heittäytymiskykyä kirjan maailmaan. Vanhemmillä tulee olla motivaatiota ja halua lähteä kirjastoon yhdessä lapsen kanssa. Tähän voivat vaikuttaa kirjaston sijainti ja matkan pituus kirjastolle. (Heikkilä-Halttunen 2015, 125.)

Lapsen ulottuvilla olevat kirjat tukevat lasten kiinnostusta kirjallisuuteen sekä saavat lapset omatahtoisesti tutkimaan kirjoja ja niiden kuvia. Tärkeää on, että luku-nurkka on rauhallinen. Kirjoissa esiintyvät eläimet, leluhahmot, nuket tai rooliasut virittävät lapset leikkiin tai käymään tarinaa yhdessä läpi. Kirjastoleikit, joissa

voidaan harjoitella käytöstapoja, lukemista ja lainausta, ovat oivia leikkejä lapsille. (Suojala 2009, 43.) Yksi osa kielellistä kehitystä on lukemaan oppiminen. Monissa lasten leikeissä kuten kauppa- ja koululeikeissä voidaan opetella leikkilukemista ja kirjoittamista. On tärkeää tarjota lapselle paljon kokemuksia kirjoitetusta ja puhutusta kielestä sekä ohjata lasta kielen tiedostamiseen leikkiä apuna käyttäen. (Hakamo 2011, 56.)

Pohjoismainen yhteiskunta tarjoaa hyvät eväät lukutaidon kehitykselle, koska kirjallisuus on näkyvästi esillä esimerkiksi sanomalehdissä, kadunvarsimainoksissa ja kirjastoissa. Lisäksi lähes kaikki pohjoismaalaiset aikuiset ovat lukutaitoisia. Nämä tarjoavat mahdollisuuden kirjallisesti rikkaan lukuympäristön luomiseen. (Jalli & Puranen 2015, 19.) Aikuinen ei välttämättä edes kiinnitä huomiota kaikkeen kirjoitettuun tekstiin, mihin lapsi suuntaa huomionsa. Kotona erilaiset pakatut tuotteet sisältävät usein paljon tekstiä. Kun ympäristössä on esillä erilaisia symboleita, merkkejä ja tunnuksia, oppii lapsi pikkuhiljaa hahmottamaan ja tunnistamaan kirjaimet muista merkeistä. (Julkunen 1993, 34.)

3.2 Psyykinen ja sosiaalinen lukuympäristö

Kodin lukuympäristö voidaan jakaa formaaleihin ja informaaleihin kokemuksiin. Informaalit kokemukset ovat epäsuorasta mallioppimista eli esimerkiksi vanhempien sanomalehtien lukeminen tai internetissä surffailu. Nämä antavat epäsuorasti lapselle malleja lukutaidon käyttötavoista. Informaalit yhteiset lukuhetket edistävät lapsen kiinnostusta teksteihin ja kielellistä ymmärtämistä. (Lerikkanen ym. 2018.)

Formaaleissa kokemuksissa vanhempi tietoisesti osoittaa lapsen huomion painettuun tekstiin, opettaa lapselle lukemista, kirjaimia ja sanojen kirjoittamista. Nämä edistävät esiopetusikäisten lukutaidon oppimista. Informaalit ja formaalit kokemukset voivat olla joskus käytössä yhtä aikaa. Esimerkiksi kun vanhempi lukee lapselle iltasadun, lapsen huomio voi olla niin tekstin sisällössä, joka on informaali kokemus, että painetun tekstin muodossa, joka on formaali kokemus. (Lerikkanen ym. 2018.)

Kotiympäristössä vanhemman ja lapsen yhteinen lukuhetki poikkeaa päiväkodin isoissa ryhmissä toteutetuista lukuhetkistä. Kotiympäristö mahdollistaa vastavuoroisemman ja läheisemmän lukukokemuksen lapselle. Lisäksi kotioloissa vanhempi pystyy tarkemmin seuraamaan ja tulkitsemaan lapsensa ilmeitä ja eleitä, kun taas päiväkodissa isossa ryhmässä aikuisen on hankala keskittyä yhtä tiiviisti yhteen lapseen, jolloin lapsen yksilöllisyyden huomioiminen vähenee. Ryhmässä lapsen mahdollisuudet sekä halu keskustella ja tuoda omia ajatuksiaan esille sadusta ovat myös pienemmät kuin ovat kotiympäristössä. (Ylönen 2000, 92–93.)

On tärkeää tarjota lapselle sellaisia kokemuksia, joissa on lapselle sopivasti haastetta, eli ne ovat lapsen ymmärryksen rajoilla. Tällaiset kokemukset antavat lapselle sopivasti uutta ja askarruttavaa. Lapselta ei kannata vaatia liikaa tai liian vähän, koska lapsi usein menettää silloin kiinnostuksensa. On helpompaa tarjota mielekästä oppimiskokemusta yhdelle lapselle, kuin ryhmälle. Tämä tuottaa haasteita esimerkiksi varhaiskasvatuksessa, jossa ryhmätoimintaa on paljon, jolloin kodin rooli lapsen tukemisessa on erityisen tärkeä. (Julkunen 1993. 38.)

Vanhempi saattaa kokea, että lapsi pysähtyy jatkuvasti vain tiettyjen kirjojen äärelle. Lapsi voi suosia jotain tiettyä hahmoa, satua, kirjasarjaa tai tarinaa. Lapsi saattaa valita kirjastosta sellaisen kirjan, jonka he ovat jo lukeneet tai joka löytyy jo kotoa. Tässä on kuitenkin monia positiivisia puolia, sillä lapsi oivaltaa joka lukukerralla jotain uutta. (Heikkilä-Halttunen 2015, 127–128.) Lapsi voi esimerkiksi pitää kielellisten rakenteiden toistumisesta ja lapsen oma mielenkiinto satua kohtaan edellyttää tekstissä pysymistä. Lisäksi sadusta saattaa löytyä uusia asioita ja taas jotkin toiset asiat taas voivat menettää merkitystään. (Ylönen 2000, 116.)

Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että luetaan, mutta erityisesti on huomioitava se, miten luetaan. Lukutilanteiden tulee olla sellaisia, joissa lapsen kiinnostuksen kohteet ja motivaatio otetaan huomioon sekä lapsen tarinan hahmotusta ja kirjan sisällön ymmärtämistä tuetaan. Aina ennen kirjan luku on hyvä käyttää ennakoivaa lukustrategiaa eli keskustellaan aluksi kirjan kannesta, kuvista tai nimestä, sillä se virittää kuulijoiden odotuksia ja yhdistää luettavan aiempiin kokemuksiin ja tietoon. (Suojala 2009, 43.)

Lukemaan oppimisen ja lukutaidon kehittymisen kannalta on tärkeää lukemismotiivaation synty ja sen säilyminen. Jos lapsi ei koe lukemaansa merkitykselliseksi, niin lasta ei silloin kiinnosta lukea. Jotta lukemaan oppimista tapahtuu, tulisi lukemaan opettelevan lapsen käyttää hyväkseen jo oppimaansa kirjainten ja äänteiden vastavuudesta. Samalla hänen tulisi kuitenkin voida hyödyntää tietojaan kielestä ja maailmasta. Tätä kutsutaan kaksisuuntaiseksi prosessiksi. Tämän vuoksi luettava materiaali tulisi olla merkityksellistä eikä vaan irrallisia sanoja. (Julkunen 1993, 96.)

Lukuympäristö täytyy aina rauhoittaa kiireeltä, sillä lapsi aistii heti aikuisen puheen sävyistä ja äänenpainosta, onko tämä aidosti läsnä lukuhetkessä. On siis tärkeää, että aikuinen myös itse uskoo kirjan vetovoimaan ja eläytyy siihen. (Heikkilä-Halttunen 2020; Suojala 2009, 43.) Aikuisen on hyvä kannustaa lasta kertomaan mielipiteitä ja ajatuksia kirjasta. Myös aikuiset hyötyvät yhteisistä lukuhetkistä, sillä aikuinen saa havainnoimalla lapsen ilmeitä ja eleitä tietoa lapsen luonteenpiirteistä sekä mielenkiinnon kohteista. (Heikkilä-Halttunen 2020.)

On tärkeää antaa lapselle sijaa oivaltaa itse satuun kätkeyty opetus, silloin lapsi oppii parhaiten. Tällöin vanhemman rooli tulisi lukuhetkissä olla lasta tukeva, eli tarkoituksena on tukea lapsen oivallusta lievästi, mutta ei tyrkyttävästi. Ei ole siis tarpeellista kysellä lapselta sadun opetuksesta tai vastaavasti itse selittää sadun opetusta lapselle. Lapsi ymmärtää sadun itse sisäisesti, mikä on tärkeintä. On tärkeää kunnioittaa lapsen omaa ymmärrystä. (Jantunen 2007, 166, 33.)

Lapsen lukutaidon kehittämisessä keskeisessä roolissa ovat kodin kulttuurinen pääoma eli, millainen kirjallinen ympäristö kotona on sekä, mitkä ovat vanhempien voimavarat lapsen lukutaidon tukemista ja kehitystä kohtaan. Suuri merkitys on vanhempien omalla esimerkillä ja asenteella lukemista kohtaan. (Lerikkanen ym. 2018.)

Suomalaisten aikaista kiinnostusta kirjoihin on tutkittu. Niissä huomattiin, että lapsilla, jotka olivat kiinnostuneita kirjoista, oli laaja sanavarasto, he aloittivat ennen muita lehtien ja kuvakirjojen katselun, he kysyivät vanhempia useammin lukemaan ja heillä oli parempi keskittymiskyky lukuhetkissä, kuin heillä, jotka eivät olleet

kiinnostuneita kirjoista. ”Lasten kiinnostus kirjoihin on niin lukemisen edellytys että seuraus.” (Lyytinen 2003, 118.)

Lukutilanteiden on tärkeä olla vuorovaikutuksen näkökulmasta molemminpuolisia, lempeitä yhdessäolon hetkiä. Sadut eivät ole tiedon jakamista, vaan niiden kautta koetaan yhteisiä elämyksiä. Sadun tapahtumat saattavat jännittää lasta, jolloin hän turvautuu sadun kertojaan yhtä lailla kuin ihminen kun hän tuntee surua. Tällöin lapselle syntyy tunne, että todellisuus on vahvempi. Lukuhetkiä voidaan kutsua luoviksi vuorovaikutushetkiksi, joka tarkoittaa sitä, että niin lapsi kuin aikuinenkin tuo esille luetusta esiin nousseita omia mielikuviaan tuntien ne. Saduissa on aina myös jotain aikuisille. (Ojanen 1980, 40-41.)

Parhaassa satuiässä ajatellaan olevan noin 4–8-vuotiaiden lasten. Lapsen kiinnostukseen satuja kohtaan vaikuttaa kuitenkin olennaisesti myös lapsen ominaisuudet, kehitystaso ja elämäntilanne. On myös tärkeä tiedostaa, ettei saduilla ole vain yhtä merkitystä ja tulkintaa, vaan lapsen ikätasosta riippuen satujen ymmärtäminen vaihtelee. (Ylönen 2000, 7–8.)

3.3 Monikulttuurisuus ja lukeminen

Monikulttuurisissa perheissä jotkut vanhemmat ovat tulleet sellaisista maista, joissa lukemiskulttuuri on isossa roolissa, kun taas joissain toisissa kulttuureissa verbaalinen tarinankerronta korostuu. Vanhemmat saattavat tulla sellaisilta alueilta Suomeen, jossa ei ole ollut mahdollisuutta varhaiskasvatukseen, eikä koulunkäyntiin ja täten heidän lukutaitonsa saattaa olla heikko tai he ovat täysin lukutaidottomia. Tämän vuoksi on tärkeää kannustaa myös vanhempia lukemaan tai kertomaan tarinoita lapsillensa. (Kaila 2017.)

On tärkeää myös korostaa oman äidinkielen tärkeyttä. Parhain kiintymyssuhde syntyy silloin, kun vanhempi puhuu lapselleen omalla äidinkielellään. Tällöin myös lapsen sanavarasto täyttyy ja lapsi osaa parhaiten kertoa omat tunteensa omalla äidinkielellään. (Kaila 2017.) Monesti monikulttuurisesta taustasta olevan lapsen omaa äidinkieltä saatetaan pitää valtakielen ja kulttuurin oppimisen esteenä. Kuitenkin monikulttuurisesta taustasta tulevalle lapselle perheen omasta äidinkielestä

voi olla hyötyä lapsen kokonaiskielenkehitykseen ja se voi valmistaa lasta koulua varten. Oman äidinkielen kokonaisvaltainen hallinta voi luoda lapselle paremmat kielelliset valmiudet koulutyötä sekä toisen kielen oppimista varten. Oppiminen kun perustuu aikaisempiin tietoihin. Monesti tämä seikka saatetaan unohtaa kokonaan ja kielivähemmistöön kuuluvaa lasta pidetään vaillinaisena. (Paavola 2007, 37.)

3.4 Vanhempien lapsuuden lukukokemukset

Vanhempien muistellessa omia lapsuuden lukukokemuksiaan ovat he todenneet yhdessä sen, että tärkeintä niissä on ollut lukuhetken lämmin ja ihana rauha sekä läsnäolon kokemus (Karjalainen 2001, 80). Kun aikuinen lukee lapsellensa hän myötäelää samalla lapsensa kasvua, saattaa aikuiselle tulla mieleen omat muistot lapsuudesta, liittyen satuhetkiin sekä niiden tuomaan iloisuuteen ja läheisyyteen (Haapaniemi-Maula 1996, 7). Esimerkiksi Vaahteranmäen Eemeli, Onneli ja Anneli, Peppi Pitkätossu, Pekka Töpöhäntä sekä Ronja Ryövärintytär ovat olleet kovassa suosiossa monien vanhempien lapsuudessa (Karjalainen 2001, 80–81).

Aikuiset muistelevat usein omassa lapsuudessaan lukemiaan kirjoja, jotka ovat tehneet heihin vaikutuksen. Lapsuudessa luettujen kirjojen tärkeät ja rikkaat elämänohjeet ulottuvat pitkälle aikuisuuteen saakka. Monesti lapsen syntymän myötä aikuinen alkaa muistelemaan omaa lapsuuttaan ja kirjoja. Jotkut kirjat eivät toisaalta ole enää nykylasten mieleen. Kuitenkin jotkut lastenkirjojen hahmot ovat edelleen ajattomia. Näitä ovat muun muassa Minttu ja Mikko Mallikas. (Heikkilä-Halttunen 2015, 109.)

3.5 Teknologian ja median vaikutukset lukemiseen ja lapsen kehitykseen

Teknologisilla laitteilla on havaittu olevan lamauttava vaikutus lapsen aivojen kehitykseen. Esimerkkinä voidaan pitää televisiota, joka luo valmiin kuvan lapsen verkkokalvoille, jolloin lapsen omalle mielikuvitukselle ei jää tilaa. Näin lapsen aivot eivät toimi aktiivisesti, jolloin kehitystäkään ei tapahdu samoissa määrin. Lisäksi lapsille suunnattujen ohjelmien ongelmana voi olla niiden kerronnan nopea eteneminen. Lapsi ei aina käsitä tapahtumia, kun ne vilahtavat vain nopeasti

kuvaruudulla, jolloin niiden katseleminen voi olla suorittamista, kun pitää keskittyä kerronnassa mukana pysymiseen. Televisio tarjoaa myös päivittäin hauskoja ja kehitteviä lastenohjelmia, jolloin vanhemmat saattavat myös luovuttaa sen suhteen, että kertoisivat lapselleen tarinoita tai lukisivat niitä ääneen. Lapsen ei myöskään ole mahdollista yksin televisioruudun ääressä istuessa kysyä epäselviksi jääneitä asioita. Mikään muu ei voi korvata sitä aikuisen tuomaa lämpöä, onnea ja läheisyyttä, joka syntyy satuja yhdessä luettaessa. Huolta lisää teknologian jatkuva yleistyminen ja kehitys, ja se miten se tulee vaikuttamaan lasten kehitykseen tulevaisuudessa. (Haapaniemi-Maula 1996, 8; Jantunen 2007, 68; Ylönen 2000, 113.)

Lasten mediabarometri -tutkimuksissa vuonna 2010 ja 2013 on tutkittu 0–8-vuotiaiden mediankäyttöä. Vuoden 2013 mediabarometrin tuloksien mukaan suurimmalle osalle lapsista luettiin melkein joka päivä, tai lapset lukivat jo itse. 55 prosentille lapsista luettiin päivittäin ääneen. Vain harva vanhempi kertoi, ettei lue yhtään lapselleen. Tutkimuksessa selvisi, että lasten kasvaessa ja siirtyessä kouluikään yhteiset lukuhetket vähentyivät. (Heikkilä-Halttunen 2015, 126.)

Viime vuosina myös kirjat ovat alkaneet siirtyä koko ajan enemmän verkkoon, joka tarkoittaa sitä, että lasten äänikirjoja on saatavilla paljon. Äänikirjojen avulla on nopea ja helppo tuoda lapsen saataville tarinoiden maailmaa. Ne ovat helposti kaikkien saatavilla esimerkiksi puhelimen tai tabletin kautta, ja niitä voi kuunnella milloin ja missä vain. Kuitenkin vanhemman ja lapsen välisiä yhteisiä lukuhetkiä ei voi olla korostamatta, sillä läsnäolo, yhteinen aika osoittaa välittämistä, joka on lapsen kehitykselle tärkeää. (Stolt 2019.)

Sähköisen tekstin lukeminen edellyttää lukijalta lukemisen ohjausta sekä se on oppimisen kannalta raskaampaa kuin paperilta lukeminen. Fyysisessä kirjassa lapsi näkee koko ajan kokonaisuuden ja voi koskettaa sitä. Siitä näkee myös kirjan paksumuden sekä lapsi pääsee itse kääntämään sivua. Kirja on myös suljettu ja rauhallinen ympäristö, kun taas sähköistä tekstiä luettaessa lukija saattaa ilmoitusten ja linkkien kautta päätyä johonkin aivan muualle. Silmien kannalta paperinen kirja on parempi kuin näytöltä luettava teksti. (Satokangas 2018.)

3.6 Ääneen lukeminen vaikuttaa lapsen lukutottumuksiin

Saksan lukutaitojärjestön Stiftung Lesenin tutkimuspäällikkö Dr. Simone C. Ehmi mukaan Euroopassa 73 miljoonalla aikuisella on puutteelliset tai huonot kirjoitus- ja lukutaidot. Lukutaidon kehittäminen olisi siis tärkeä aloittaa jo vauvaikäiselle ääneen lukemisella. Vain 15 minuuttia päivässä ääneen lukemista on tarpeeksi. Nimenomaan ääneen lukeminen tekee lukemisen tutuksi lapselle. Tutkimuksessa huomattava ero näkyi erityisesti poikien keskuudessa. Heidän lukukiinnostuksensa näkyi selkeä ero niiden välillä, keille on luettu ja keille ei. Lapsille, joille luetaan, kehittyy isompi empatiakyky, he saavat roolimalleja sekä oppivat ihmisten käytöksestä ja luonteesta. Lapselle ääneen lukemista on tärkeä jatkaa vielä senkin jälkeen, kun lapsi osaa jo itse lukea. (Ehmi 2018.)

4 LUKEMINEN LAPSEN KEHITYKSEN TUKENA

Saduissa ja niiden lukemisella on monia positiivisia vaikutuksia lapsen kehitykselle. Kun aikuinen lukee lapselle satuja, lapsi oppii muun muassa sosiaalisuutta, tunteiden käsittelyä, myötäelämisen taitoa, keskittymiskykyä, kauneudentajua. Lapsen taito innostua uusista tiedoista, asioista ja kulttuureista, valmius kohdata ahdistavia ja pelottavia asioita sekä rohkeus ilmaista itseään ja tuoda esiin omaa sisäistä maailmaa kehitty satuja lukemalla ja kuuntelemalla. (Luoto 2001, 199.)

Viisivuotiaaksi asti lapsi imee itseensä tietoa kaikin mahdollisin tavoin ja aikuisen tehtävänä on tyydyttää tätä tiedonjanoa. Lapsen aivot ovat kuin avoin ovi kaikelle uudelle ja lapsi sisäistää tietoa huomaamattaan sekä ilman ponnisteluja. Nämä ikävuodet ovat erityisen tärkeitä lapsen tulevaisuuden kannalta. Siksi on erityisen tärkeää tarjota lapselle kaikki mahdollisuudet tietojen ja taitojen hankkimiseen. (Doman 1991, 57-58.)

Nykyään tiedostetaan yhä paremmin se, että puhumisen merkitys on lukijaksi kasvamisessa olennaista. Ne ovat kaksi vierekkäin kulkevaa asiaa ja niiden opetteluun lapsi tarvitsee aikuisen apua. Näiden taitojen kehittymiseen vaikuttavat siis aikuisen kiinnostus sekä aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus. (Julkunen 1993, 60-61.)

Kun lapsi sanoo ensimmäisen sanansa, voidaan ajatella lukemiseen kasvun alkaneen. Huomioitavaa on kuitenkin se, että kirjoitettu kieli eroaa puhutusta kielestä käyttötarkoitukseltaan, rakenteeltaan ja toimintatavoiltaan. Sanotaan, että lukemaan oppiminen on helpompaa kuin puhumaan oppiminen. Lapsen opittua sujuvasti puhumaan voi hän muutamassa kuukaudessa oppia myös lukemaan, koska sanasto ja lauserakenteet ovat ennestään tuttuja. (Julkunen 1993, 66.)

4.1 Leikki-ikäisen (3–7 v.) lapsen kielenkehitys

3-vuotias osaa jo puhua monia sanoja sekä osaa muodostaa lyhyitä lauseita. Puhe on jo aika selvää ja ymmärrettävää, mutta jotkin äänteet ja kirjaimet voivat vielä puuttua tai ne korvautuvat jollakin muulla. Puheessa voi esiintyä myös toistoa ja se

voi olla takeltelevaa. 3- vuotias alkaa käyttää jo aikamuotoja ja osaa taivuttaa verbejä koko ajan paremmin. (MLL 2017.) 3- vuotiaiden puhe Lev Vygotskyn teorian mukaan on egosentrisessä puheen vaiheessa. Siinä vaiheessa tyypillistä on minäkeskeisen puhe. Lapsi kohdistaa itselle puheensa sekä antaa itselleen käskyjä. (Lindblom-Ylänne, Niemelä, Päivänsalo & Tynjälä 2005, 79–80.) 3- vuotiaat yhdistävät yleensä kaksi tapahtumaa kertoessaan tarinoita (Lyytinen 2014, 64).

Erityisesti neljävuotiaana lapsi kertoo tarinoita sekä kysyy paljon miksi-kysymyksiä (Helsingin kaupunki 2020). 4- vuotiaan tarinoissa on useimpia tapahtumia, mutta niissä esiintyy ”ylihyppelyä” eli lapsi jättää sanomatta sellaisia tapahtumia, jotka olisivat tarinan ymmärtämisen kannalta tärkeitä (Lyytinen 2014, 64). Lapsi tietää myös jo ajan ja paikan ilmaisut (Helsingin kaupunki 2020).

3–5- vuotiaana lapsi pystyy jo tuottamaan satoja sanoja monista eri sanaluokista sekä puhe on tuntemattomalle aikuiselle ymmärrettävää. Lapsi osaa jo sanojen aika- ja vertailumuotoja, kiello- ja kysymyssanoja sekä monikko- ja omistusmuotoja. Lapsi osaa myös jo taivuttaa sanoja. (Aivoliitto 2020.)

4–5- vuotiaat ovat leikki-iässä, jolloin lapsen puheen kehittyminen on murroksessa. Lapsi tykkää loruilla, runoilla, leikkiä sanoilla ja kertoa satuja. Halu satujen kuuntelemiseen on kova ja lapsi jaksaa kuunnella jo pitkiäkin satuja. (MLL 2017.) 5- vuotias osaa kertoa tarinan, joka on rakenteeltaan johdonmukainen lyhyt tarina (Lyytinen 2014, 64). Kun lapsi kuulee erilaisia satuja, aukeaa hänen porttinsa mielikuvituksen maailmaan. Omaan luovaan leikkiin lapsi saa inspiraatiota lastenkirjoista. On tärkeä kannustaa lasta keksimään omia tarinoita ja riimejä. Lapsen kirjamieltymykset ovat jo 4–5- vuotiaan monipuolisia, mikäli lapselle on luettu ihan vauvasta asti. (Lue lapselle 2020.)

5–7- vuotiaana lapsi osaa muodostaa jo lauseita sekä kertovaa puhetta. Lapsella on hallussa jo noin 14000 sanaa. Hän ymmärtää myös sen, että sanat syntyvät erilaisista äänneistä ja lapsi osaa leikkiä äänneillä: lisätä, laskea, poistaa ja yhdistää niitä. 5–7- vuotiaana lapsi osaa jo keskittyä kuuntelemaan puhetta ja kysymään kysymyksiä. Hän osaa myös itse vastata kysymyksiin sekä antaa toiselle vuoron. (Aivoliitto

2020.) 6- vuotias toistaa tarinassaan tärkeät yksityiskohdat eli kuka teki, mitä teki, miten tarina eteni ja miten se päättyi (Lyytinen 2014, 64).

4.2 Lukeminen lapsen kognitiivisen kehityksen tukena

Kieli on väline, jota tarvitaan ajatteluun, ymmärtämiseen, vuorovaikutukseen ja oppimiseen. Vuorovaikutuksessa kieli esiintyy parhaiten. Kaiken oppimisen edellytys on turvalliset ja ihanat ihmissuhteet. Lapsi oppii parhaiten sellaisten vuorovaikutustilanteiden kautta, jossa harjoitellaan ja vahvistetaan taitoja, joita lapsi jo osaa. (Heikkilä-Halttunen 2015, 117.) Kielitaito on lapselle tärkeää useasta syystä. Kieli mahdollistaa lapselle uusien asioiden oppimisen, tutustumisen ympäristöön sekä havaintojen tutkimista. Puhe on lapselle ajatusten, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja ajatusten viestintäväline. Se on myös väline, jolla lapsi pystyy suunnittelemaan toimintaansa sekä ratkaisemaan ongelmiaan. (Lyytinen 2014, 51.) Kirjoissa käytetään paljon monipuolista ja rikasta kieltä, jonka myötä lapsen kielitaito ja tiedon käsittely kehittyy sekä samalla tukee lapsen sanavarastoa ja puheen kehitystä (Heikkilä-Halttunen 2015, 39).

Heinimaan (2001, 161) mukaan vanhemmilla on suuri merkitys lapsen kielelliselle kehitykselle. Yhdessä lukeminen, keskustelut, tarinoinnit täytyy aloittaa lapselle heti hänen syntymänsä jälkeen. Tutkimusten mukaan edes päiväkotit eivät pysty korvaamaan kodissa tapahtuvaa positiivista suhtautumista kirjallisuuteen ja kieleen, vaikka päiväkodeissakin käydään läpi lastenkirjallisuutta monipuolisesti. Päiväkodit auttavat ja valistavat lasten vanhempia käyttämään ja lukemaan kotona kirjoja. (Heinimaa 2001, 161.)

Patzlaffin käsityksen mukaan lasten kielellisen kehityksen viivästymistä on lisännyt vähentynyt aito vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä. Saksassa vuonna 1988–1992 tehdyssä tutkimuksessa, joka neljännellä lapsella on todettu olevan kielellisiä viivästymisiä, perheen sosioekonomisesta taustasta riippumatta. Vuosien saatossa hoitoa tarvitsevien lasten määrä on jatkuvasti kasvanut. Myös englantilaisen Sally Wardin 1997 tekemän tutkimuksen mukaan 20 % lapsista yhdeksän kuukauden ikäisistä lapsista, jotka tuijottivat ahkerasti televisiota, havaittiin omaavan viiveitä puheen kehityksessä. Kolmevuotiaana samoilla lapsilla havaittiin olevan puheen

kehityksessä vuoden viivästymä. Teknisesti tuotettu puhe vaikuttaa siis rappeutuvasti lapsen aivotoimintaan, kun taas läsnä olevan ihmisen puhe vaikuttaa kehittävästi aivoihin. (Jantunen 2007, 65–66.)

Lapsi alkaa hahmottamaan pikkuhiljaa puhutun ja kirjoitetun kielen välisen yhteyden, kun aikuinen lukee lapselle ääneen. Kirjoitettu teksti eroaa puhutusta kielestä siten, että siinä on rikkaampaa sanastoa ja siinä voi käyttää myös harvinaisia sanoja ja lauseenrakenteita. Asiayhteys auttaa yleensä lasta ymmärtämään, mutta myös teksti, jonka lapsi kuulee. Vanhemman selitys sanan tai asian merkityksestä laajentaa lapsen sanavarastoa ja kielellistä ymmärtämistä. Aikuisen on myös hyvä koko ajan kädellensä näyttää lukemaansa, sillä tällöin lapsi huomaa, miten kirjoitettu kieli muuttuu puhutuksi. (Hakamo 2011, 60.)

Lapsille luetaan siksi, koska ne rikastuttavat lapsen mielikuvitusta ja kielellistä taitoa. Saduissa on lapsen maailmaa elävöittävä vaikutus, sillä ne tuottavat tyydytystä ja mielihyvää. Satujen kautta lapsi oppii ja kokee paljon uusia asioita. Sadut toimivat lisäksi oppimisen välineenä. Ne kartuttavat lapsen sanavarastoa ja kielellistä ilmaisukykyä. (Ojanen 1980, 120.) Satujen pohjalta voidaan piirtää, maalata, musisoida tai näytellä, jolloin kuullun tai luetun vaikutusta voidaan syventää ja tehostaa. Näin voidaan entistä tehokkaammin tukea esimerkiksi lapsen mielikuvituksen kehittymistä. (Jantunen 2007, 235.) Päiväkodissa mahdollisuudet panostaa esimerkiksi sadun esitystapaan, voi olla apuna lapsen kiinnostuksen säilymiseen ja sadun kulun ymmärtämiseen. Onnistuneeksi on osoittautunut ainakin näytelmät satujen pohjalta. Näytelmän myötä lapsi käyttää tehokkaasti näköhavaintoja ymmärtääkseen sadun kokonaisuuden. (Ylönen 2000, 103.)

Lapsen puheen ja kielen kehitys on kaikilla yksilöllistä. Jokaisen lapsen kehityksen vaiheet tulevat samaan aikaan, mutta tahdissa on suuria eroja. Puheen lapsi oppii tavallisista arjen vuorovaikutustilanteista, kuten yhdessä lukemalla, leikkimällä tai laulamalla. Myös silloin kun lapselle puhutaan ja lasta kuunnellaan sekä lapselle vastataan ja lapselta kysytään jotain, oppii lapsi puhetta. (Helsingin kaupunki 2020.) Yhteiset lapsen ja aikuisen väliset lukuhetket ovat vuorovaikutustilanteita, joissa jaetaan tunnekokemuksia ja lapsen maailmankuva laajenee. Tämä myös

innostaa lasta katselemaan ja tutkimaan itsenäisesti kuvakirjoja ja tekstejä. (Lerkanen ym. 2018.)

Lyytisen (2003, 117–116) mukaan suomalaisissa lapsiperheissä yhteiset kirjanlukuhetket kuuluvat jokapäiväiseen yhdessäoloon jo ihan lapsen kehityksen varhaisvaiheista alkaen. Aikuisen ja lapsen yhteiset leikki- ja lukuhetket ovat hyviä lapsen kehityksen kannalta, sillä niissä puhutaan paljon ja keskustelut ovat pitkiä. Aikuisen aktiivinen osallistuminen yhteisiin leikki- ja lukuhetkiin tuo lapselle lisää motivaatiota. Lapsen kehityksen kannalta tärkeitä ovat kuvakirjojen katselu- ja lukemistilanteet, koska tällöin lapsen ja aikuisen huomio on samassa asiassa eli tietyssä kuvassa kirjan sivulla. Lapsi oppii uusia sanoja ja ymmärtämään puhetta siten, että hän alkaa huomata katseen kohdistumisen merkityksen puhutun kielen tulkinnassa ja täten osaa etsiä tähän liittyviä vihjeitä vanhemmalta. Aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta on, kun vanhemman ja lapsen huomio on samassa asiassa, niin, että molemmat voivat vaikuttaa toisen käyttäytymiseen. (Lyytinen 2003, 117–116.)

Erityisesti leikki-iässä lapsi alkaa keksiä oman mielikuvituksen avulla kuvitteellisia tarinoita. Esimerkiksi jännittävistä saduista ja televisio-ohjelmista lapsi saattaa kehittää erilaisia tarinoita. Vanhempien kommunikaatiotavoilla on merkitystä siihen, kuinka paljon ja miten lapset kertovat tarinoitaan. Vanhempien on tärkeä olla myös itse aktiivisia ja kysyä tarkentavia kysymyksiä lapselta, jolloin lapsi alkaa pohtimaan syy-seuraussuhteita ja tarkkaa kielellistä ilmaisua. On tärkeä huomioida lapsen kerronnan taidot, sillä ne ovat yhteydessä lapsen sosiaalisiin suhteisiin ja lukutaidon kehittymiseen. Näitä lasten tarinankerrontataitoja edistää vanhempien luevat sadut lapsillensa. (Lyytinen 2014, 63–64.)

Kielten oppimisen perustana on kuvalukeminen. Sen tavoitteena on opetella kuvan esittämisen ymmärtämistä, laajentaa sanavarastoa ja kehittää päättelykykyä. Kun lapsi taitaa kuvalukemisen hän alkaa hahmottaa kokonaisvaltaisesti sanoja ja lopulta hän osaa itse lukea. Tutkimuksissa on selvitetty ääneen lukemisen laatua, joiden mukaan keskusteleva vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä on lukemisen kriittinen vaikuttaja lapsen kielellisten taitojen kehityksen kannalta. Vuorovaikutus on silloin parhaimmillaan, kun aikuinen tukee lapsen ymmärrystä ja tulkintaa

tekstistä siten, että liittää tapahtumat lapsen omaan maailmaan. Niin aikuisen kuin lapsenkin kysymykset ja vastaukset lukemisen aikana ohjaa lukukokemuksen parhaiten muistuttamaan lapsen sen aikaista kehitysvaihetta. (Hakamo 2011, 60.)

4.3 Lukutaito

Lukutaito on taito, joka kehittyy monista taidoista, jotka pikkuhiljaa oppimisen myötä liittyvät yhteen. Lukutaidon ensiaskeleet ovat jo silloin, kun lapsi alkaa ymmärtää yksinkertaista puhetta. On tärkeää, että lapsi saa hyvät kielelliset valmiudet, joka edellyttää monipuolista vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä. Monipuolisen kielenkäytön mahdollistaa kerronta, keskustelu ja leikki aikuisten ja muiden lasten kanssa. (Hakamo 2011, 58.)

Lukemaan oppimisen edellytyksenä on se, että lapsi oppii aktiivisesti käyttämään niitä sääntörakenteita, joita puheessa on jo opittu. Puhe on opittava jaksottelemaan äänneiden perusteella. Tätä kutsutaan kielelliseksi tietoisuudeksi. Lapsen huomio on tärkeää suunnata itse kieleen, eli kielen merkityksestä sen muotoon. Lapsen on opittava ymmärtämään mitä tarkoittavat käsitteet äänne, tavu, sana ja lause. Lukemaan opettavan olisi tärkeää olla tietoinen lapsen kielellisen tietoisuuden tasosta, jolloin hän voi tukea sitä. (Julkunen 1993, 70, 72.)

Näön kautta oppiminen eli visuaalisuus on lukemaan oppimisessa merkityksellistä. Lukemaan oppimista edellyttää se, että lapsi oppii erottamaan ja tunnistamaan yksittäiset kirjaimet näkönsä avulla. Toinen tärkeä alue lukemaan oppimisen edellytyksenä on kuuleminen. Kuulon tärkeys perustellaan sillä, että lapsen kyky ymmärtää puhetta on riippuvainen hänen kyvyistään kuulla asioita oikein ja tarkasti. Tärkeää on oppia erottamaan ja tunnistamaan äänneitä. Lisäksi lukemaan oppiminen vaatii kinesteettistä erottelukykystä, jonka kautta lapsi tuottaa äänneet oikein. Myös muistilla on tärkeä merkitys. On lapsesta riippuvaista mitä kanavaa hän parhaiten käyttää opitellessaan lukemaan. (Julkunen 1993, 56-59.)

Lukemaan oppimisessa edesauttaa lapsen oman sanavaraston laajuus. Mitä laajempi sanavarasto lapsella on, niin sitä paremmaksi lukijaksi hän jatkuvasti kehittyy. Sanavarasto myös jatkuvasti laajenee tiedon karttumisen myötä. (Julkunen

1993, 66-67.) Lukutaidon oppiminen edellyttää puheen sujuvuutta, kielitaitoa sekä lapsen omaa kiinnostusta lukemista kohtaan. Yhteiset kirjanlukuhetket auttavat lapsia oppimaan sanojen erilaisia äänne-eroja sekä lisäämään, yhdistelemään tai poistamaan äänneitä. Äännetietoisuus on yksi tärkeä taito lukemaan oppimisessa. (Lyytinen 2003, 111.)

Lapsen tausta ja elämäntilanne saattavat vaikuttaa merkittävästi siihen millaiset valmiudet on luetun seuraamiseen. Haasteita voi tuottaa lapsen pakolaistausta, mahdollisen puutteellisen kielitaidon takia, jolloin sadun ymmärtäminen jää vaja-vaiseksi. Haasteita tuo myös levottomat ja masentuneet lapset ja ne, joiden tunne-elämän ongelmat ja kehityksessä viivästyminen ovat kietoutuneet yhteen. Myös ahdistava elämäntilanne, kuten vanhempien ero tai läheisen sairaus saattaa vähentää lapsen valmiuksia luetun seuraamiseen. (Ylönen 2000, 103.) On kuitenkin tärkeää edistää erilaisista taustoista tulevien lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia lukemiseen. Lukutaito lisää tasa-arvoa ja antaa eväitä yhteiskunnassa selviämiseen sekä ehkäisee syrjäytymistä. Vanhempien ja kasvattajien vastuulla on mahdollistaa lasten kasvaminen lukijoiksi. (Lue lapselle 2020.)

Kaikki mahdollinen oppiminen alkaa kotoa. Lapsen kielelliseen ja älylliseen kehitykseen vaikuttavat vanhempien erilaiset kasvatustavat, kodin virikkeet, asenteet ja vuorovaikutustyyli. Hyvä kuuntelutaito on oppimisen perusta silloin, kun lapsi ei vielä itse osaa lukea. Myös pohjan lukemaan ja kirjoittamaan oppimiselle antaa hyvä puhetaito. Tätä kehittää riittävä kuuntelu, kuvasta kertominen, johonkin aiheeseen liittyvien sanojen keksiminen ja ääneen kertominen. Kuvasta kertoessaan lapsi uskaltaa kertoa omia kokemuksia. Tärkeä on muistaa se, että lapsen sanavarasto ei ole yhtä laaja kuin aikuisen, joten on olennaista käyttää lapsille tuttuja sanoja ja vähitellen laajentaa sanastoa, jolloin kielellinen muisti aktivoituu ja lapselle alkaa tulla eri sanat ja aihepiirit tutuiksi. (Hakamo 2011, 8–9.)

Lapsen oppiminen voidaan jakaa kolmeen eri piirteeseen. Lapselle on tärkeää, että tarjotaan mahdollisuus nähdä, miten eri asioita tehdään. Toinen tärkeä asia on, että lapsi saa itse osallistua tekemiseen. Kolmas tärkeä tekijä on lapsen herkkyy-

oppimisessa. Eli lapsen oma usko omaan oppimiseensa ja sen vahvistaminen. Näitä on tärkeää tukea lukutaidon kehittymisen kannalta. (Julkunen 1993, 39.)

Vanhempien omilla asenteilla lukemista ja kirjoittamista kohtaan on vaikutusta lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehitykseen vielä nuoruusiässäkin. Hyvä lukutaito on hyvä pohja kaikissa kouluaineissa. Se ei kuitenkaan liity pelkästään koulumenestykseen, vaan sitä tarvitaan myös vapaa-ajalla ja se on osa itsenäistä elämää. Lukeminen viihdyttää lasta, tuo eväitä kulttuurisen identiteetin rakentamiselle sekä antaa perustaitoja, joita tarvitaan toisten ihmisten kanssakäymisessä. Lukutaito ehkäisee myös syrjäytymistä. (Heikkilä-Halttunen 2015, 175–176.)

Lapsen opittua itse lukemaan voidaan ajatella, että yksi jakso vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa päättyy. Yhdessä vietetyn ajan ei tarvitse kuitenkaan loppua vaan tilalle voi tulla muita yhteisiä harrastuksia. Lukemaan opittuaan lapsi haluaa itse ottaa selvää kirjoista ja niiden sisällöstä. Yhteisiä lukuhetkiä voi kuitenkin jatkaa ja tilalle voidaan ottaa kirjoja, jotka ovat esimerkiksi paksuja tai vaikealukuisempia. (Julkunen 1993, 80-81.)

4.4 Sosioemotionaalinen kehitys

Kirjat opettavat lapselle sosiaalisia taitoja ja lapsen vuorovaikutustaidot kehittyvät, eli kuinka tulla toimeen itsensä ja muiden kanssa. Lapsi samaistuu ja myötäelää usein kirjan hahmojen tunteita. Samalla lapsi oppii erilaisia tapoja kanavoida, säädellä sekä käsitellä omia tunteita. Tästä voidaan käyttää nimitystä tunneäly. Tähän kuuluu epätäydellisyyden hyväksyminen. Lapselle, joka hyväksyy tämän itsessään sekä muissa kehittyä hyvä itsetunto- ja tuntemus. (Heikkilä-Halttunen 2015, 39.) Tunteiden kehittäminen on yksi sadun tärkeimmistä tehtävistä. Sadut voivat toimia myös terapeuttisena välineenä, koska niiden avulla voidaan käsitellä tunne-elämän ongelmia. Satujen kautta lapsi oivaltaa sen, että haasteista ja vaikeuksista voi selvitä. Kirjat voivat tuoda lapselle ymmärrystä, lohtua sekä apua suruun, erilaisiin kriiseihin ja traumoihin. Saduissa puhutaan paljon toiveista, pettymyksistä, haaveista ja peloista, jotka rohkaisevat, lohduttavat ja tukevat lapsen itsenäistymistä. (Heikkilä-Halttunen 2015, 52, 100–101; Ylönen 2000, 62–63.) Sadut ovat tärkeitä, koska ne luovat fantasian kautta selityksen elämän peloista ja unista (The Telegraph

2018). Muun muassa leikki-ikäisen lapsen on helppo samaistua esimerkiksi karhunnun tunnemyrskyihin (Heikkilä-Halttunen 2020). Lapsi saattaa samaistua kuvakirjan kuviin, esimerkiksi lapsi voi rakastua kirjassa esiintyvään kuvaan prinsessasta tai lapsi saattaa pelätä kirjassa olevaa noidan kuvaa niin paljon, ettei halua nähdä noidan kuvaa enää ikinä (Heinimaa 2001, 152).

Sadut kehittävät monella osin lapsen kehitystä, maailmaa ja identiteettiä. Sadun syy- ja seuraussuhteet, tapahtumat sekä tunnelman ymmärtäminen kehittää lapsen kykyä nähdä omaa maailmaansa ja käyttäytymistään. (Hakamo 2011, 60.) Satujen kautta lapsi oppii näkemään asioita myös toisen ihmisen näkökulmasta (Ojanen, 1980, 120).

Kirjojen avulla lapset oppivat tunnistamaan oikean ja väärän. Päiväkodissa ja kotona saattaa syntyä erimielisyyksiä jostakin, esimerkiksi missä menee rajat, mitä saa ja mitä ei saa tehdä. Lapsi ei välttämättä tunnista, mikä on varkauden ja lainaamisen ero. Kuvakirjoissa näitä aiheita kuitenkin käsitellään rakentavasti ja hienovaraisesti. Monissa lastenkirjoissa seikkailee eläimiä ja tähän on oikein pätevä syy. Eläimet ovat stereotyyppisiä ja sukupuolineutraaleja hahmoja ja edustavat hyvin erilaisia tunteita. Niin pojat kuin tytöt voivat samaistua niihin yhtä paljon. Useassa lastenkirjassa, jossa puhutaan ystävydestä, itsekkyydestä, rehellisyydestä, lojaalisuudesta ja ahneudesta kirjan miljöö sijoittuu nimenomaan eläinten valtakuntaan. (Heikkilä-Halttunen 2015, 60–61.)

Kirjallisuudella on myös sosiaalistavia vaikutuksia. Se voi edesauttaa lasten pääsemistä yhteiskunnan jäseniksi, kansalaisiksi sekä maailmankansalaisiksi. Tällöin sillä voi olla syrjäytymistä ehkäiseviä vaikutuksia. Lisäksi kirjallisuus voi myös tarjota välineitä ja keinoja ympäristössä tapahtuvien muutosten ymmärtämiseen. Esimerkiksi se voi edesauttaa monikulttuurisuuden ja erilaisuuden ymmärtämistä. (Rastas 2013, 7.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön tutkimusongelmana oli lapsiperheiden yhteiset lukutottumukset. Eli kuinka usein perheissä oli yhteisiä lukuhetkiä. Miten vanhemmat suhtautuivat lukemiseen ja kirjoihin sekä mikä oli vanhempien näkemys lapsensa kiinnostuksesta kirjoja ja lukemista kohtaan.

Tutkimuksen tavoitteena oli pohtia vanhemman ja lapsen välisten lukuhetkien tärkeyttä ja vaikutuksia lapsen kehitykselle. Tutkimuksen avulla haluttiin herättää vanhempia pohtimaan heidän lukutottumuksiaan lapsilleen sekä nostaa esille yhteisten lukuhetkien lukuisia hyötyjä lapsen näkökulmasta.

Esioletuksena tutkimukselle oli, että tutkimuksen tuloksissa näkyy, että lasten lukeminen ja vanhempien ja lasten yhteiset lukuhetket ovat vähentyneet nykypäivänä. Syynä tähän uskottiin olevan yhteiskunnan aiheuttama arjen kiireellisyys sekä erilaisten digitaalisten laitteiden lisääntynyt käyttö, jonka myötä fyysiset kirjat saattavat jäädä taka-alalle.

6.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Tutkimuksen tutkimusmenetelmänä oli kvalitatiivinen eli laadullinen sekä kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimus. Tutkimus toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella (Liite 2), jossa oli sekä määrällisiä että avoimia kysymyksiä.

Kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen teorian merkitys on keskeinen, koska se ohjaa laadullista tutkimusta. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu kaksi viitekehystä. Ensimmäinen on tutkimusta ohjaava metodologia ja toinen on valmiiksi tutkittavasta ilmiöstä tiedetyt asiat. (Tuomi & Sarajärvi 2014, 17, 19.) Laadullisessa tutkimuksessa merkitykset ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina merkityskokonaisuuksina. Tarkoituksena on tutkia ihmisten omia kuvauksia koetusta todellisuudesta. Näiden kuvausten tulkitaan sisältävän niitä asioita, joita ihminen pitää itselleen elämässään merkityksellisinä ja tärkeinä. Laadullisen tutkimuksen erityispiirteenä pidetään sitä, että tavoitteena ei ole totuuden löytäminen tutkittavasta asiasta vaan tutkimuksen tavoitteena on tutkimisen aikana

muodostuneiden tulkintojen avulla näyttää esimerkiksi ihmisen toiminnasta jotakin, joka on välittömän havainnon tavoittamattomissa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineiston koolla ei ole väliä vaan laatu ratkaisee. Tutkimusaineistoa käytetään apuvälineenä asian tai ilmiön ymmärtämisessä tai teoreettisesti mielekkään tulkinnan muodostamisessa. Ei siis tavoitella yleistettävyyttä toisin kuin määrällisessä tutkimuksessa. Keskeinen tavoite on esimerkiksi vanhojen ajatusmallien kyseenalaistaminen ja ilmiön selittäminen ymmärrettäväksi niin, että se antaa mahdollisuuden ajatella toisin. Riittää siis pienikin määrä tutkimusaineistoa, kunhan analyysi tehdään perusteellisesti. Merkittävää on aineiston kokonaisuuslaatu. (Vilka 2005, 97–98, 126.)

Kvantitatiivinen tutkimus. Kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta tehtäessä on tiedonkeruuseen mahdollista käyttää kyselylomaketta, systemaattista havainnointia tai valmiiden rekisterien ja tilastojen käyttöä. Tutkimusaineiston keräämisen tavasta riippuen tutkimuskohteiksi soveltuvat ihmiset ja kulttuurituotteet, joita ovat kaikki ihmisen tuottamat kuva- ja tekstiaineistot. (Vilka 2005, 73.)

Laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelminä voidaan käyttää haastattelua, kyselyä, havainnointia ja erilaisiin dokumentteihin perustuvaa tietoa. Menetelmiä voidaan käyttää yksittäin, yhdistelemällä tai vaihtoehtoisesti tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2014, 71.) Määrällisessä tutkimuksessa kyselylomake on tavallisin aineiston keräämiseen käytetty tapa. Kysely on standardoitu eli vakioitu, mikä tarkoittaa sitä, että kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään sama asiasisältö täsmälleen samalla tavalla. (Vilka 2005, 73.)

Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin kyselylomaketta. Kyselylomakkeen avulla selvitettiin yhteisten lukuhetkien määrää sekä mitkä asiat vaikuttavat siihen, kuinka paljon perheessä luetaan. Lisäksi haluttiin selvittää, kuinka tärkeänä vanhemmat pitävät ääneen lukemista lapsilleen.

Aloitettiin suunnittelemaan opinnäytetyötä syksyllä 2019. Päädettiin tekemään opinnäytetyö liittyen varhaiskasvatukseen, koska molempia kiinnostaa lasten kanssa työskentely. Lapsen kasvu ja kehitys sekä sen tukeminen kiinnostavat. Opinnäytetyö haluttiin toteuttaa toiminnallisena, johonkin vaasalaiseen päiväkotiin.

Pohdittiin eri aiheita ja päädyttiin tekemään opinnäytetyö liittyen satuihin. Tämän jälkeen otettiin yhteyttä sähköpostilla kahteen vaasalaiseen päiväkotiin ja jonkin ajan kuluttua saatiin yhteydenotto toisesta päiväkodista, että he ovat kiinnostuneita yhteistyöhön. Sovittiin tapaaminen päiväkodin johtajan ja ryhmän lastentarhanopettajan kanssa. Aikomuksena oli toteuttaa eräässä lapsiryhmässä toiminnallinen satuviikko. Haluttiin myös osallistaa vanhempia opinnäytetyöhön, joten laadittiin heille kyselylomake liittyen satuviikkoon sekä heidän lukutottumuksiinsa lapsilensa.

Anottiin tutkimuslupa erään vaasalaisen päiväkodin päiväkodinjohtajalta maaliskuussa 2020. Vallitseva koronatilanne vaikutti myös toiminnallisen opinnäytetyön alkuperäiseen suunnitelmaan. Sen seurauksena satuviikon toteutus jouduttiin perumaan. Tämän takia päätettiin toteuttaa opinnäytetyö pelkästään päiväkodin lasten vanhemmille suunnatuilla kyselylomakkeilla, koska toiminnallisia opinnäytetöitä ei pystynyt vallitsevan tilanteen takia toteuttamaan.

Tämän jälkeen aloitettiin työstämään kyselylomaketta ja saatekirjettä lapsiryhmien vanhemmille. Haluttiin pitäytyä satuteemassa, joten laadittiin laajemmat kyselylomakkeet lapsiryhmien vanhemmille liittyen vanhempien ja heidän lastensa yhteisiin lukutottumuksiin. Haluttiin suunnata kyselylomakkeet 3–7-vuotiaiden lasten vanhemmille, sillä tämän ikäiset lapset ovat leikki-iässä ja ovat kiinnostuneita saduista ja kirjoista.

Kyselylomake tehtiin sähköisellä e-lomake ohjelmalla. Se sisälsi neljätoista kysymystä liittyen vanhemman ja lapsen välisiin lukuhetkiin. Kyselylomakkeen alussa kaksi ensimmäistä kysymystä liittyi perheen perustietoihin. Haluttiin myös kartoittaa vanhempien omia lapsuuden lukutottumuksia, ja sitä kautta selvittää, onko niillä vaikutusta vanhempien ja heidän lastensa yhteisiin lukuhetkiin nykypäivänä. Kyselylomakkeessa haluttiin kysyä myös kokevatko vanhemmat, että teknologian yleistyminen ja sen lisääntynyt käyttö on vienyt aikaa heidän ja lastensa yhteisiltä lukuhetkiltä. Lisäksi haluttiin huomioida koronakriisin mahdolliset arjen muutokset ja sen mahdolliset vaikutukset perheiden lukutottumuksiin.

Tutkimuksen kohteena olevassa päiväkodissa on paljon maahanmuuttajataustaisia perheitä, joilla tutkimuksen osallistumiseen tarvittava kielitaito voi olla heikko, joten tehtiin kyselylomake ja saatekirje myös englanniksi. Otettiin huomioon kyselylomaketta laadittaessa kysymysten määrä ja selkeys. Muotoiltiin kysymykset siten, että ne ovat mahdollisimman helposti ymmärrettävissä. Huomioitiin se, ettei kysymyksiä ole liikaa, jotta vastaaminen ei veisi liikaa aikaa.

Päiväkodin johtaja lähetti Wilman kautta kyselylomakkeet saatekirjeineen päiväkodin kuuden lapsiryhmän vanhemmille huhtikuun lopussa. Aluksi aikaa kyselylomakkeeseen oli vastata kaksi viikkoa, jonka jälkeen annettiin vielä pari viikkoa lisäaikaa. Pyydettiin myös päiväkodin johtajaa lähettämään vanhemmille muistutusviesti puolesta välissä kyselyyn vastaamisesta. Toukokuuhun mennessä kaikki vastaukset olivat kasassa, jonka jälkeen aloitettiin työstämään tutkimuksen tuloksia.

6.2 Aineiston analysointi

Strukturoidut kysymykset 1–3 & 6–9 analysoitiin määrällisesti eli kvantitatiivisesti. Ne raportoitiin joko erilaisia graafisia kuvioita hyödyntäen tai sanallisesti avaten. Graafiset kuviot tehtiin SPSS- tai Office Libre-ohjelmaa hyödyntäen. Vilkan (2005, 169.) mukaan tutkimustulokset esitetään tavallisesti erilaisia taulukoita, kuvioita ja kaavioita hyödyntäen. Kuvioita ja kaavioita voidaan käyttää etenkin silloin, kun halutaan antaa visuaalisempi ja selkeämpi kuva tutkimuksen tuloksista. Niillä ei voi kuitenkaan täysin korvata tekstiä, vaan tarkoituksena on havainnollistaa. (Vilka 2005, 169.)

Avoimien kysymyksien vastaukset analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällyttäen analyysiä, joka sisältää kolme vaihetta. Ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Tässä vaiheessa on aukikirjoitettu haastatteluaineisto, josta otetaan kaikki tutkimukselle ei oleellinen pois. Se voi olla esimerkiksi informaation pilkkomista osiin tai tiedon tiivistämistä. Toinen vaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely, jossa pelkistetyistä ilmauksista etsitään eroja ja/tai samanlaisuutta esittäviä käsitteitä. Samaa tarkoittavat ilmaukset yhdistetään luokaksi ja nimetään luokka sisältöä kuvaavaksi. Tällöin aineistoa tiivistetään, sillä yksittäiset tekijät sisällytetään laajempiin käsitteisiin. Kolmas vaihe on nimeltään abstrahointi

eli teoreettisten käsitteiden luominen. Siinä erotetaan tieto, joka on tutkimuksen kannalta olennainen. Sekä valikoidun tiedon kautta luodaan teoreettisia käsitteitä. Yhdistelemällä luokituksia käsitteitä keksitään niin kauan, kuin vain aineiston sisällön kannalta on mahdollista. Sisällönanalyyysissä korostuu päättely ja tulkinta, jossa empiirisestä aineistosta jatketaan kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 110–115.)

6.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuus tarkoittaa tulosten tarkkuutta, eli sitä että ne ovat toistettavia, ja että mittaus antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Luotettavuus voidaan todeta siten, että tutkijasta riippumatta mitataan saman henkilön kohdalla sama tulos. (Vilka 2005, 161.)

Tutkimuksen pätevyys tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin. Pätevä tutkimus ei saisi sisältää systemaattista virhettä. Tulokset vääristyvät, jos vastaaja ajattelee eri tavoin, kuin tutkija olettaa. Tämä edellyttää, että käsitteet, muuttujat ja perusjoukko on tarkkaan määritelty, ja aineiston keräämisen ja mittaus on huolellisesti suunniteltu. Tärkeää on, että mittarin kysymykset kattavat tutkimusongelman. (Vilka 2005, 161.)

Tutkimuksessa nämä on otettu huomioon siten, että kyselylomakkeisiin vastaaminen tapahtui täysin nimettömästi. Myöskään kukaan muu kuin opinnäytetyön laatijat eivät päässeet kyselylomakkeen vastauksia näkemään. Tutkimuksessa ei mainittu tutkittavan päiväkodin nimeä. Tutkimustuloksia ei voi pitää täysin luotettavina ja yleistettävänä, sillä tutkimuksen otanta oli niin pieni ja kysely lähetettiin vain yhden vaasalaisen päiväkodin lasten vanhemmille.

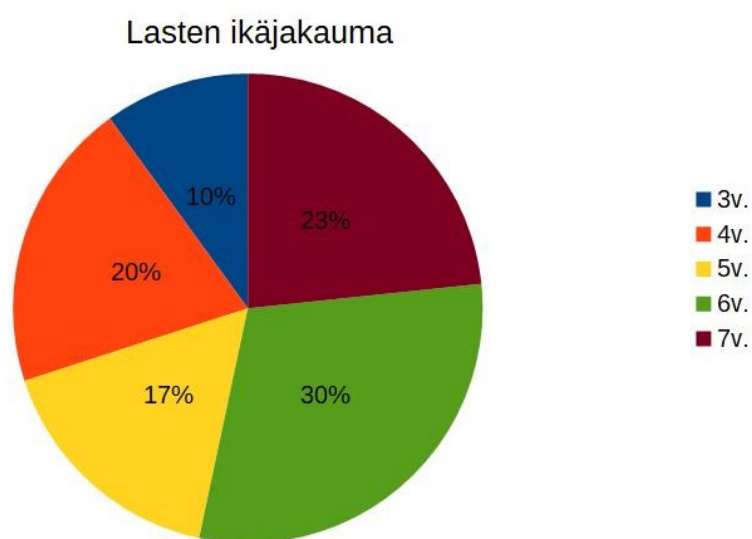
7 TUTKIMUSTULOKSET

Kyselylomakkeet lähetettiin Wilman kautta 98 perheelle. Huomioitavaa oli, että joissakin perheissä saattaa olla enemmän kuin yksi lapsi kyseisessä päiväkodissa. Vastauksia saatiin takaisin 23 kappaletta. Englanninkieliseen kyselylomakkeeseen ei tullut vastauksia, mutta yksi oli vastannut suomenkieliseen kyselylomakkeeseen englanniksi. Avoimet kysymykset analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä hyödyntäen. Tutkimustulokset analysoitiin kysymys kerrallaan, teemoittain. Tuloksia havainnollistettiin erilaisia graafisia kuvioita hyödyntäen sekä sanallisesti avaten.

7.1 Perustiedot

Kyselylomakkeen alussa selvitettiin lapsen perustiedot, eli lapsen/lapsien äidinkieli ja ikä. Suurin osa eli 21 kappaletta vastasi lapsensa/lapsiensa äidinkieleksi suomen. Yksi vastaajista vastasi lapsensa äidinkielen olevan englanti ja yksi vastaajista vastasi äidinkielen olevan joku muu.

Toinen kysymys koski lapsen ikää, koska tutkimuksessa oleellista on tietää lasten ikäjakauma, sillä lapset ovat ikätason mukaan eri kehityksen vaiheissa. Kysymykseen vastasi kaikki eli 23. Kuviossa 1 näkyy lasten ikäjakauma.

Kuvio 1. Lasten ikäjakauma (vastaajat).

Kuten kuvioista 1 näkyy, niin yli puolet eli yhteensä 53 % vastanneiden perheiden lapsista oli esikouluikäisiä eli 6–7-vuotiaita. Toiseksi eniten vastanneiden perheiden lapsista oli 4–5-vuotiaita, heitä oli yhteensä 37 %. Vähiten eli 10 % vastaajista vastasi lapsensa iäksi 3 v.

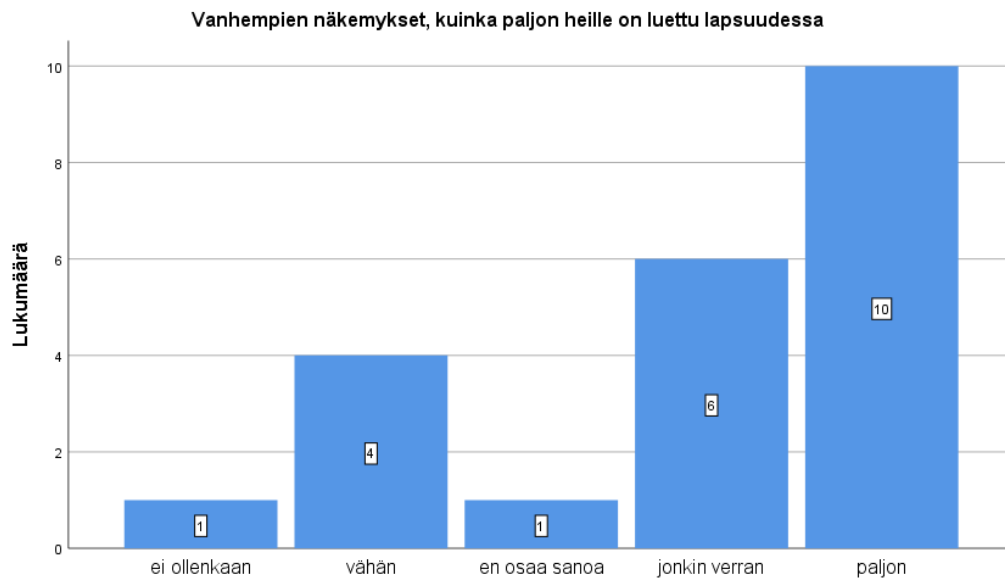
7.2 Vanhempien lapsuuden lukukokemukset

Kyselylomakkeen kolmas, neljäs ja viides kysymys käsitteli vanhempien omia lukukokemuksia lapsuusajoilta. Näiden kysymysten avulla haluttiin selvittää, miten vanhempien lapsuudenaikaiset lukutottumukset ja -kokemukset vaikuttavat siihen, kuinka paljon he nykypäivänä lukevat lapsillensa.

Esioletuksena oli, että vanhempien omilla lapsuudenaikaisilla lukutottumuksilla- ja kokemuksilla on vaikutusta siihen, miten he lukevat nykypäivänä omille lapsillensa. Esimerkiksi jos vanhemmalle on luettu paljon hänen lapsuudessaan, niin vanhempi lukee tänä päivänä myös paljon omille lapsillensa.

7.2.1 Vanhempien lapsuuden lukukokemusten säännöllisyys

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin vanhemmilta, kuinka paljon heille itselleen on luettu lapsuudessa kirjoja. Kysymys oli monivalintakysymys, jossa oli viisi eri vastausvaihtoehtoa: paljon, jonkin verran, en osaa sanoa, vähän, ei ollenkaan. 23 vastaajasta yksi jätti vastaamatta tähän kysymykseen. Kuviossa 2 esitetään, kuinka paljon vanhemmille on luettu heidän lapsuudessaan.

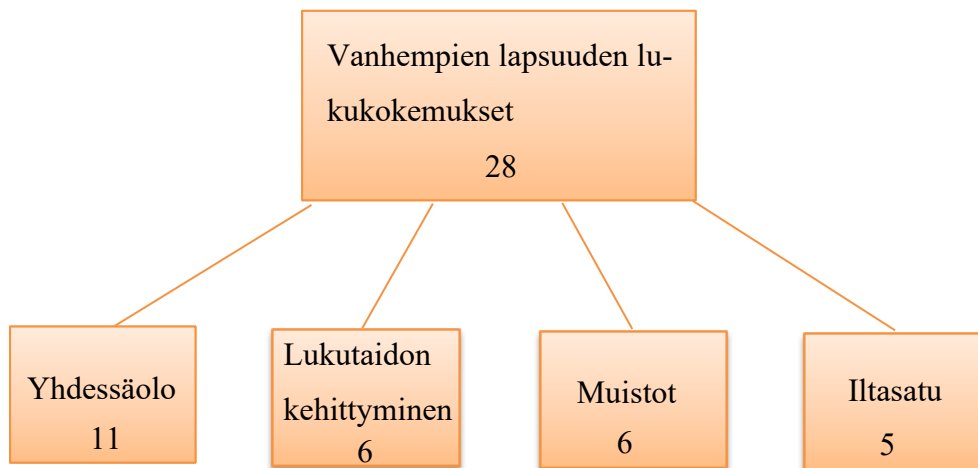

Kuvio 2. Vanhempien lapsuuden lukukokemukset (vastaajat).

Vastauksien mukaan usealle vastaajista on luettu paljon kirjoja heidän lapsuudessaan. Osa vanhemmista kertoivat, että heille on luettu jonkin verran kirjoja heidän lapsuudessaan. Loput vastaajista kertoi, että heille on luettu vain vähän kirjoja heidän lapsuudessaan. Ainoastaan yksi vastaajista vastasi, että hänelle ei ole luettu ollenkaan kirjoja lapsuudessa. (ks. luvut 7.2.2 & 7.2.3).

7.2.2 Vanhempien omia ajatuksia lapsuuden lukukokemuksista

Neljäs kysymys oli avoin. Kysymyksessä kysyttiin vanhempien omia lapsuudenkokemuksia lukemisesta. Vastauksia saatiin 23 vastaajasta 17 kappaletta. Kuviossa 3 näkyy kysymyksen ilmaisut teemoittain.

Kuvio 3. Vanhempien lapsuuden lukukokemukset (ilmaisut).

Yhdessäolo. Vastauksissa korostui yhdessäolon tärkeys ja merkitys. Lukuhetkien yhdessäoloa kuvailtiin erilaisilla adjektiiveilla, kuten rauhallisuus, turvallisuus, mukavuus ja rentouttavuus.

”Mukavia hetkiä äidin kanssa.”

”Ihanaa ja rentouttavaa. Toi turvallisuuden tunnetta...”

Lukutaidon kehittyminen. Vanhemmat kertoivat, että lapsuuden säännöllisillä lukuhetkillä on ollut positiivisia vaikutuksia lukutaidon kehittymiseen.

”...innosti lukemaan itse, kun oppi lukemaan.”

”...tuki omaa mielikuvitusta.”

Muistot. Vanhemmilla tuli mieleen erilaisia muistoja lapsuuden lukuhetkistä.

”...kivoja tarinoita, jotka muistaa vielä aikuisenakin.”

”Kokeilimme ehdimmekö vanhempieni kanssa lukea 100 eläinsatua ennen kuin talomme valmistui, taisimme ehtiä.”

”Kävimme usein kirjastossa ja kotona oli paljon kirjoja...”

”Muistan äidin lukeneen kirjaa samalla kun leikimme tai iltasaduksi Aku Ankkaa...”

Iltasatu. Vastauksissa tuotiin esille lapsuuden lukukokemuksena nimenomaan iltasatuhetket.

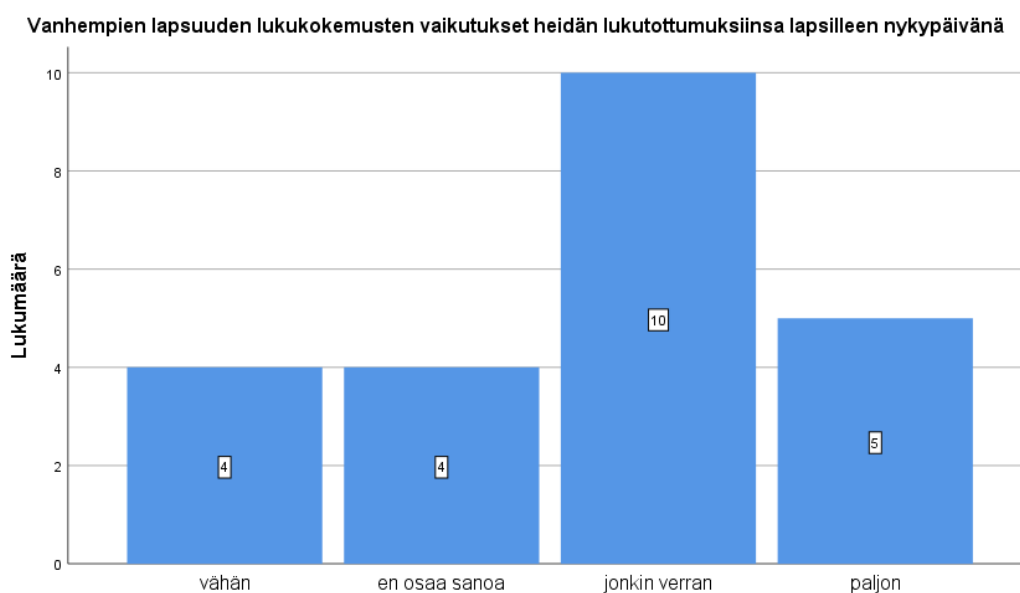
”Äiti luki iltaisin ääneen.”

”Joka ilta luettiin iltasatu. Ehkä noin 2.luokalla aloin lukea iltasatuni itse...”

Vanhempien muistellessa omia lapsuuden lukukokemuksiaan korostuu se, että tärkeintä niissä on ollut lukuhetken lämmin ja ihana rauha sekä läsnäolon kokemus. (ks. luku 3.4).

7.2.3 Vanhempien lapsuuden lukukokemusten vaikutukset heidän lukutottumuksiinsa lapsilleen nykypäivänä

Viides kysymys käsitteli sitä, kuinka paljon vanhempien omat lapsuuden lukukokemukset ovat vaikuttaneet siihen, kuinka paljon he lukevat omille lapsilleen nykypäivänä. Kysymyksessä oli viisi eri vastausvaihtoehtoa: paljon, jonkin verran, en osaa sanoa, vähän, ei ollenkaan. Kaikki 23 vastaajaa vastasivat tähän kysymykseen. Kuviossa 4 esitetään vanhempien lapsuuden lukukokemusten vaikutuksia heidän lukutottumuksiinsa omille lapsilleen nykypäivänä.

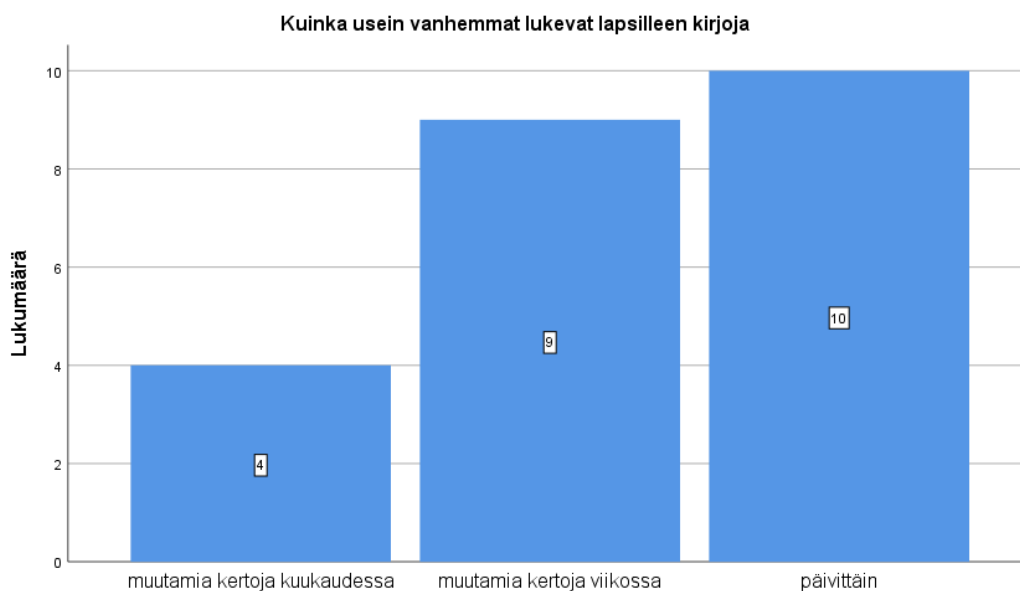

Kuvio 4. Vanhempien lapsuuden lukukokemusten vaikutukset heidän lukutottumuksiinsa lapsilleen nykypäivänä (vastaajat).

Vastauksissa korostui se, että vanhempien lapsuuden lukukokemuksilla on ollut jonkin verran tai paljon vaikutusta siihen, kuinka paljon vanhemmat lukevat tänä päivänä lapsillensa. Ainoastaan neljä vanhempaa vastasi, että sillä on ollut vähän vaikutusta. Vastauksista voidaan olettaa, että vanhempien lapsuuden lukukokemuksilla on jonkinlaisia vaikutuksia heidän lukutottumuksiinsa nykypäivänä, sillä kukaan ei ollut sitä mieltä, että sillä ei olisi ollenkaan vaikutusta. (ks. luvut 7.2 & 7.3).

7.3 Vanhempien ja lasten yhteisten lukuhetkien säännöllisyys

Kuudennessa kysymyksessä kysyttiin kuinka usein vanhemmat lukevat lapsilleen. Tämän kysymyksen avulla haluttiin kartoittaa vanhempien lukemisen säännöllisyyttä lapsillensa. Lukevatko he päivittäin, viikoittain, kuukausittain, vuosittain vai ei koskaan. Kaikki 23 vastaajaa vastasivat tähän kysymykseen. Kuviossa 5 näkyy vanhempien ja lasten yhteisten lukuhetkien säännöllisyys.

Kuvio 5. Kuinka usein vanhemmat lukevat lapsilleen kirjoja (vastaajat).

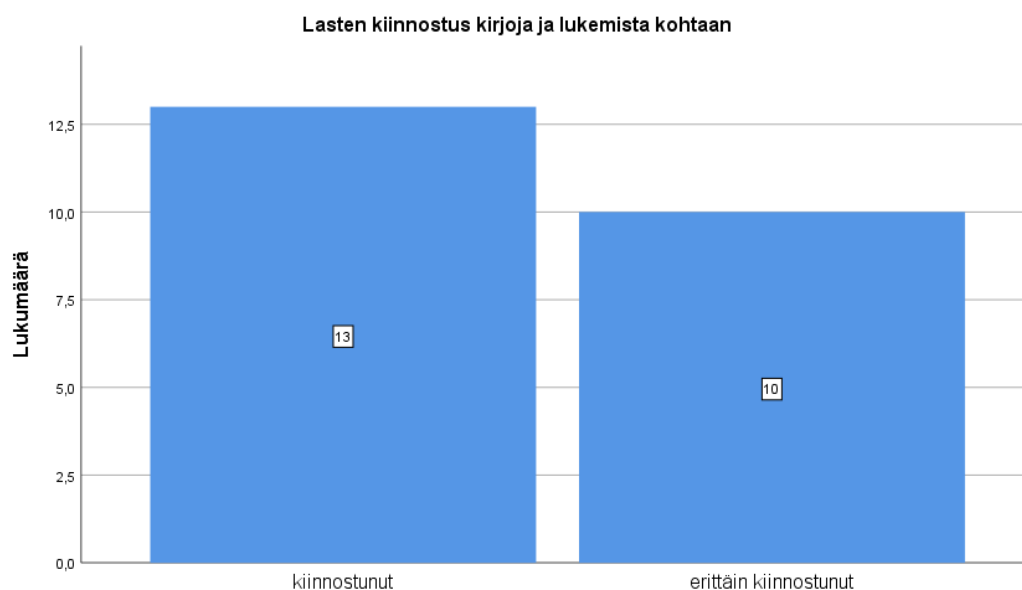
Vastauksista nähdään, että suuri enemmistö vanhemmista lukee kirjoja lapsillensa joko päivittäin tai muutamia kertoja viikossa. Loput vastaajista kertoi lukevansa

muutamia kertoja kuukaudessa. Tuloksista oli positiivista huomata, että kaikki lukevat lapsillensa kirjoja.

Äänen lukeminen lapselle on hyvä tapa luoda rauhallinen hetki kiireiseen elämään. Kun lapselle luetaan päivittäin, voi hän luottaa siihen, että aikuisella on aikaa puhua hänelle. (ks. luku 3).

7.4 Lasten kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan

Seitsemännessä kysymyksessä haluttiin kartoittaa lasten kiinnostusta kirjoja ja lukemista kohtaan. Lapsen oma kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan on isossa roolissa yhteisissä lukuhetkissä. Kysymyksessä oli neljä eri vastausvaihtoehtoa. Vastausvaihtoehdot olivat: erittäin kiinnostunut, kiinnostunut, ei niin kiinnostunut, ei yhtään kiinnostunut. Kaikki 23 vastaajaa vastasivat tähän kysymykseen. Kuviossa 6 esitetään lasten kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan.

Kuvio 6. Lasten kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan (vastaajat).

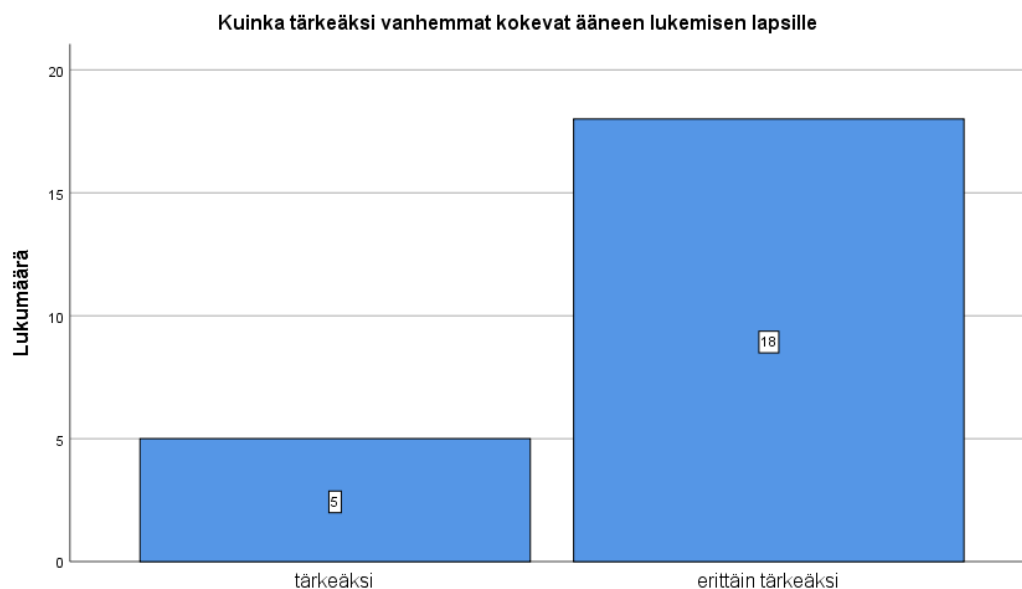
Tässä kysymyksessä vastaukset jakoutuivat kahteen eri vastausvaihtoehtoon. Yli puolet vanhemmista kertoivat, että heidän lapsensa ovat kiinnostuneita kirjoista ja lukemisesta. Moni vanhemmista vastasi, että heidän lapsensa ovat erittäin

kiinnostuneita kirjoista ja lukemisesta. Kukaan vanhemmista ei vastannut, ettei lapsi olisi kiinnostunut kirjoista ja lukemisesta.

Lasten omalla kiinnostuksella kirjoja ja lukemista kohtaan on useita positiivisia vaikutuksia heidän kehitykseensä ja tulevaisuutensa kannalta. Lapsen oma kiinnostus kirjoja kohtaan tukee hänen kielellistä kehitystään. Lisäksi, kun lapsi on itse kiinnostunut kirjoista, jaksaa hän paremmin keskittyä lukuhetkiin. Lapsen kiinnostukseen satuja kohtaan vaikuttaa olennaisesti myös lapsen ominaisuudet, kehitystaso ja elämäntilanne. (ks. luku 3.2).

7.5 Ääneen lukemisen tärkeys

Kahdeksas kysymys käsitteli vanhempien kokemusta ääneen lukemisen tärkeydestä lapselle. Kyseessä oli monivalintakysymys, jossa oli neljä eri vastausvaihtoehtoa. Vastausvaihtoehdot olivat: erittäin tärkeäksi, tärkeäksi, ei niin tärkeäksi, ei yhtään tärkeäksi. Kaikki 23 vastaajaa vastasi tähän kysymykseen. Kuviossa 7 kuvataan vanhempien näkemyksiä ääneen lukemisen tärkeydestä lapsille.

Kuvio 7. Ääneen lukemisen tärkeys vanhempien näkökulmasta (vastaajat).

Vanhemmista selvä enemmistö vastasi, että ääneen lukeminen lapselle on erittäin tärkeää. Loput vanhemmista vastasi kokevansa ääneen lukemisen tärkeäksi. Kuukaan vanhemmista ei ollut sitä mieltä, että ääneen lukeminen ei olisi tärkeää.

Lukutaidon kehittäminen on tärkeä aloittaa jo vauvaikäiselle ääneen lukemisella. Vain 15 minuuttia päivässä ääneen lukemista on tarpeeksi. Nimenomaan ääneen lukeminen tekee lukemisen tutuksi lapselle. (ks. luku 3.6).

7.6 Lastenkirjojen saatavuus kotona

Yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin, onko perheillä kotona lastenkirjoja tai käyvätkö he yhdessä lainaamassa kirjoja kirjastosta. Kysymyksen avulla haluttiin selvittää, onko lapsilla kotona saatavilla lastenkirjoja. Saatavilla olevat kirjat voivat innostaa lasta lukemisen pariin. Kysymykseen pystyi vastata joko ”kyllä tai ”ei”. Peräti 22 vanhemmista vastasi heillä olevan kotona lastenkirjoja tai heidän lainaavan niitä kirjastosta. Yksi vanhemmista kertoi, että heillä ei ole kotona lastenkirjoja eivätkä he käy lainaamassa niitä kirjastosta.

On tärkeää, että lasten ulottuvilla on kotona lastenkirjoja, sillä ne tukevat lasten kiinnostusta kirjallisuuteen sekä saavat lapset omatahtoisesti tutkimaan kirjoja ja niiden kuvia. (ks. luku 3.1).

7.7 Lukeminen ja teknologia

Haluttiin ottaa teknologian näkökulma tutkimukseen, sillä yhteiskunta digitalisoi-
tuu jatkuvasti ja digitaaliset laitteet näkyvät nykyään yhä enemmän päivittäisessä elämässä. Haluttiin kartoittaa sitä, onko tällä vaikutuksia perheiden lukutottumuk-
siin.

7.7.1 Ääni- ja e-kirjojen käyttö lapsiperheissä

Kymmenennessä kysymyksessä kysyttiin ovatko vanhemmat kokeilleet lastensa kanssa ääni- tai e-kirjoja. Kysymyksessä vastausvaihtoehtona oli joko ”kyllä” tai ”ei”. Suurin osa eli 17 vanhemmista sanoi kokeilleensa tai käyttäneensä ääni- tai e-

kirjoja lapsen/lastensa kanssa. Loput vanhemmista eli 6 ei ollut kokeillut tai käyttänyt ääni- tai e-kirjoja lapsensa/lapsiensa kanssa. (ks. luku 7.8.1).

Viime vuosina myös kirjat ovat siirtyneet yhä enemmän sähköiseen muotoon, joten lasten ääni- ja e-kirjoja on saatavilla paljon. Niiden avulla on nopea ja helppo tuoda lapsen saataville tarinoiden maailmaa. Näiden lisäksi ne ovat helposti kaikkien saatavilla esimerkiksi tabletin tai puhelimen kautta, ja niitä voi kuunnella missä, ja milloin vain. (ks. luku 3.5).

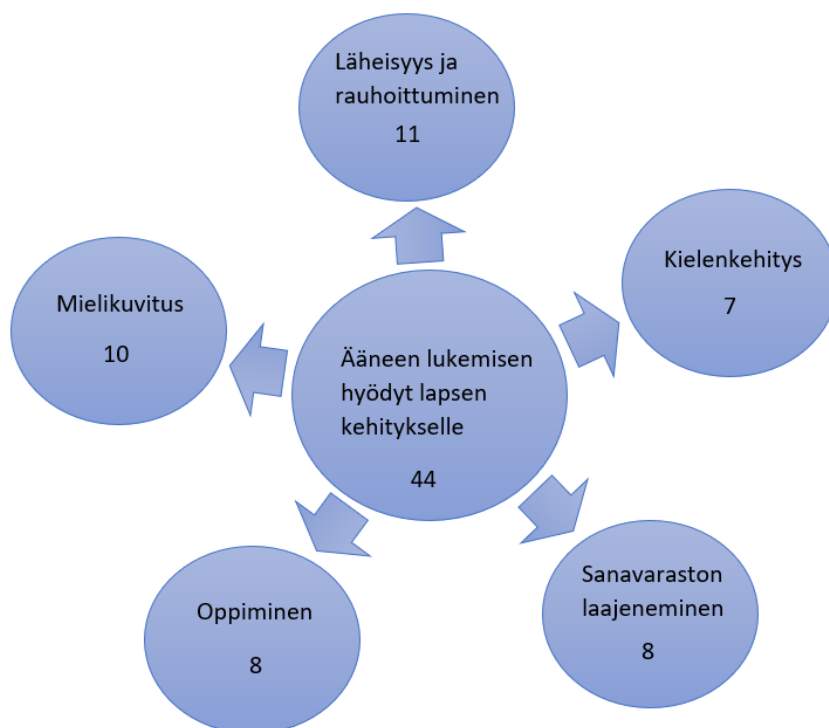
7.7.2 Lukeminen vs. erilaiset digitaaliset laitteet

Vastaajilta kysyttiin yhdennessätoista kysymyksessä ovatko digitaaliset laitteet, kuten älypuhelimet, tabletit tai tietokonepelit vieneet aikaa yhteisiltä lukuhetkiltä. Vastausvaihtoina oli joko ”kyllä” tai ”ei”. Enemmistö vanhemmista eli 16 vastasi, että erilaiset digitaaliset laitteet ovat vieneet aikaa yhteisiltä lukuhetkiltä. Loput vanhemmista eli 7 vastasi, että digitaaliset laitteet eivät ole vieneet aikaa yhteisiltä lukuhetkiltä. (ks. luku 7.7).

Teknologiset laitteet voivat vaikuttaa lamauttavasti lapsen aivojen kehitykseen esimerkiksi televisio ei anna tarpeeksi sijaa lapsen omalle mielikuvitukselle. Lisäksi ongelmana saattaa olla se, että vanhemmat korvaavat hänen ja lapsen yhteisiä lukuhetkiä sillä, että antaa lapsen katsoa tablettia tai televisiosta lapsen suosikki lastenohjelmaa. (ks. luku 3.5).

7.8 Vanhempien näkemykset ääneen lukemisen hyödyistä lapsen kehitykselle

Kolmannessatoista kysymyksessä kysyttiin vanhemmilta, mitä hyötyjä he kokevat ääneen lukemisella olevan lapsen kehitykselle. Kysymys oli avoin ja vastauksia saatiin 23 vastaajasta 20. Kuviossa 8 on esitetty ilmaisut tähän kysymykseen teemoittain.

Kuvio 8. Ääneen lukemisen hyödyt lapsen kehitykselle (ilmaisut).

Läheisyys ja rauhoittuminen. Eniten ilmaisuja saatiin läheisyyden merkityksestä lukuhetkissä. Vastauksissa tuli myös esille se, että rauhoittuminen on yksi ääneen lukemisen hyödyistä.

”Vanhemman ääni rauhoittaa lasta...lapsen ja vanhemman yhteinen arvokas hetki pysähtyä paikalleen.”

”Luo yhteenkuuluvuuden tunnetta.”

Lukuympäristö on hyvä rauhoittaa kiireeltä. Lapselle on tärkeää, että aikuinen on aidosti läsnä lukuhetkessä sekä uskoo kirjan vetovoimaan ja eläytyy siihen. (ks. luku 3.2.)

Mielikuvitus. Toiseksi eniten ilmaisuja saatiin mielikuvitukseen.

”Koen että mielikuvitus omien tarinoiden keksimiseen ja kirjoittamiseen lisääntyy...”

”...antaa tilaa mielikuvitukselle.”

Kun lapsille luetaan satuja, rikastuttaa se lapsen mielikuvitusta. (ks. luku 4.2). Lastenkirjoista lapsi saa inspiraatioita myös omaan luovaan leikkiin. (ks. luku 4.1).

Oppiminen. Vastauksista tuli hyvin esille se, miten vanhemmat näkevät yhteisten ääneen lukuhetkien vaikuttavan positiivisesti lapsen oppimiseen. Oppimiseen kuuluu muun muassa luku-, kuuntelu-, keskustelu- ja tunnetaitojen oppiminen.

”Lapsi oppinut lukemaan hyvin jo esikouluikäisenä...”

”Oppii koulua varten kuuntelemaan ja sisäistämään luettua.”

”Kirjoista olevista aiheista tulee keskustelua ja hankalistakin aiheista on helpompi jutella kirjojen avulla.”

”...avartaa maailmankuvaa...”

”Kirjoista olevista aiheista tulee keskustelua...”

Vanhempien tärkeänä tehtävänä on mahdollistaa lasten kasvaminen lukijoiksi. Lapsen taito innostua uusista tiedoista, asioista ja kulttuureista, valmius kohdata ahdistavia ja pelottavia asioita sekä rohkeus ilmaista itseään ja tuoda esiin omaa sisäistä maailmaa kehittyä satuja lukemalla ja kuuntelemalla. (ks. luvut 4 & 4.3).

Kirjojen avulla lapsi oppii erilaisia tapoja kanavoida, säädellä sekä käsitellä tunteitaan. Satujen avulla voidaan käsitellä myös tunne-elämän ongelmia. Satujen kautta lapsi oppii ja kokee paljon uusia asioita. Lapsen maailmankuva laajenee satujen kautta. Satujen tapahtumat ja tunnelman ymmärtäminen kehittää lapsen kykyä nähdä omaa maailmaansa ja käyttäytymistään (ks. luvut 4.2 & 4.4).

Sanavaraston laajeneminen. Vastauksista näkyi, että vanhemmat olivat tuoneet esille sanavaraston laajenemisen yhtenä ääneen lukemisen hyötynä.

”Lapsi oppii hahmottamaan lauserakenteita, äänenpainoja ja sanavarasto karttuu.”

”Kasvattaa sanavarastoa ja eri ilmaisujen käyttöä...”

Kirjoissa olevan monipuolisen ja rikkaan kielen myötä lapsen sanavarasto laajenee, eli sillä on positiivinen vaikutus lapsen kielelliseen kehitykseen. (ks. luku 4.2).

Kielenkehitys. Vanhemmat olivat maininneet kielenkehityksen yhtenä hyötynä äänen lukemisessa lapselle.

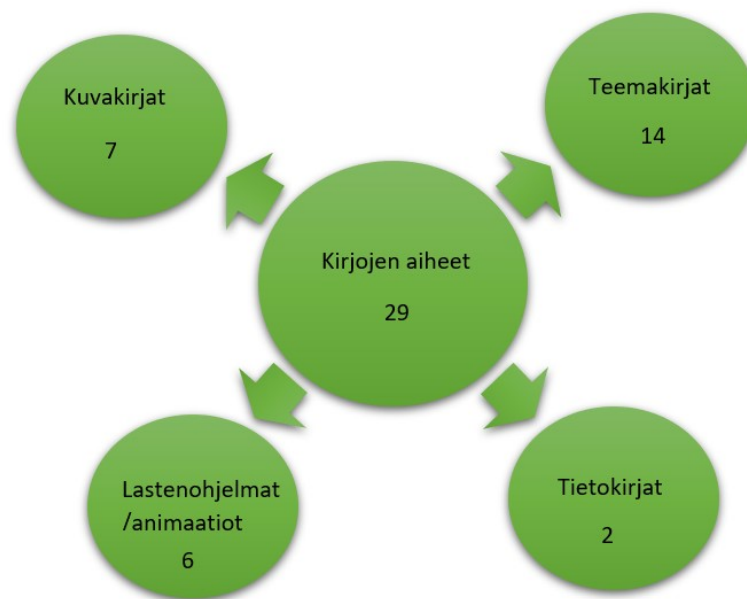
”Kieli kehittyy ja rikastuu.”

”Oppii sanojen ääntämistä, ja sanoja.”

Vanhempien ja lasten yhteiset kirjanlukuhetket auttavat lapsia oppimaan esimerkiksi sanojen äänne-eroja. Keskusteleva vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä on lukemisen kriittinen vaikuttaja lapsen kielellisten taitojen kehityksen kannalta. Niin aikuisen kuin lapsenkin kysymykset ja vastaukset lukemisen aikana ohjaa lukukokemuksen parhaiten muistuttamaan lapsen sen aikaista kehitysvaihetta. (ks. luvut 4.2 & 4.3).

7.9 Kirjojen aiheet

Kyselylomakkeen viimeisessä kysymyksessä kysyttiin, minkä tyylistä ja teemaisista kirjoista lapset pitävät. Annettiin kysymyksessä muutamia esimerkkejä eri kirja-aiheista. Kysymys oli avoin. 23 vastaajasta 21 vastasi tähän kysymykseen. Kuviossa 9 on esitetty ilmaisut tähän kysymykseen teemoittain.

Kuvio 9. Kirjojen aiheet (ilmaisut).

Teemakirjat. Alaluokiksi saatiin prinsessasadut, eläinsadut ja autokirjat. Vastauksissa korostui eniten prinsessasadut.

”Tytöllä prinsessasadut”.

Vastauksissa mainittiin myös eläinsadut.

”...animal books.”

Vanhemmat kertoivat myös autoista kertovien kirjojen olevan lastensa lempikirjoja.

”... 4 v. tykkää auto aiheisista kirjoista...”

Kuvakirjat. Kuvakirjoissa teksti ja kuvat ovat tasapainossa keskenään. Hyvässä kuvakirjassa visuaalisuus on tärkeää, eli kuvat ovat isossa roolissa. (ks. luku 2.1). Vanhempien vastauksissa korostui lasten suosikkeina erilaiset kuvakirjat, kuten Miina ja Manu, Tatu ja Patu, Mauri Kunnaksen kirjat sekä Mimmi lehmä.

Lastenohjelmat & animaatiot. Vanhempien vastauksista kävi ilmi se, että heidän lapsiansa kiinnostaa kirjat, joista on myös olemassa lastenohjelma ja/tai animaatio-elokuva.

”Disney kirjasarjoja lapset tykkäävät kuunnella.”

”Yhteisiä suosikkeja Ryhmä Hau, Frozen...”

”...Viiru ja Pesonen...”

Tietokirjat. Lapsille suunnattu tietokirja on sisällöltään selkeä ja tarjoaa sopivasti tietoa. Tietokirjat tyydyttävät lasten uteliaisuutta ja tiedontarvetta. (ks. luku 2.1). Vanhemmat kertoivat vastauksissaan lastensa olevan kiinnostuneita tietokirjoista.

”Suuri tietokirja, tykkää mm. eläimistä saada lisää tietoa... dinosaurukset kiinnostavat myös.”

Lapsi voi suosia jotain tiettyä hahmoa, satua, kirjasarjaa tai tarinaa. Lapsi saattaa valita kirjastosta sellaisen kirjan, jonka he ovat jo lukeneet tai joka löytyy jo kotoa.

Tässä on kuitenkin monia positiivisia puolia, sillä lapsi oivaltaa joka lukukerralla jotain uutta. (ks. luku 3.2).

7.10 Koronan aiheuttama poikkeusaika

Koronavirus (COVID-19) on WHO:n mukaan pandemia, eli helposti leviävä ja tarttuva ihmiseltä toiselle (THL 2020). Koronapandemian seurauksena hallitus linjasi erilaisia rajoituksia. Varhaiskasvatuksessa järjestettiin hoitoa vain niille lapsille, joiden vanhemmat työskentelivät yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisillä aloilla, eli ne vanhemmat, joiden oli mahdollista järjestää lapsen hoito kotona, tuli toimia niin. Tämän seurauksena päiväkodeissa olevien lasten määrä pieneni roimasti. Hallitus suositteli myös välttämään yleisiä tiloja, jonka myötä esimerkiksi kaikki teatterit, kirjastot, kirjastoautot, harrastuspaikat- ja tilat, uimahallit, kerhotilat suljettiin. (Valtioneuvoston kanslia 2020.)

Haluttiin tuoda tämä näkökulma tutkimukseemme, koska se on ajankohtainen sekä haluttiin tietää vaikuttaako tämä perheiden lukutottumuksiin, kun perheissä yhteinen aika ja kotona oleminen on mahdollisesti lisääntynyt.

Kahdennessatoista kysymyksessä kysyttiin, onko tämä korona-aika vaikuttanut perheiden lukutottumuksiin ja jos on niin millä tavalla. Kysymys oli avoin. 23 vastaajasta 17 vastasi kysymykseen. Kuviossa 10 kuvataan korona-ajan mahdollisia vaikutuksia perheiden lukutottumuksiin.

Kuvio 10. Korona-ajan vaikutukset lapsiperheiden lukutottumuksiin (ilmaisut).

Ei vaikutusta. Suurimmassa osassa vastauksista kävi ilmi, ettei korona-aika ole vaikuttanut heidän lukutottumuksiinsa.

”Lukemisen määrä on pysynyt ennallaan.”

Ääni- ja e-kirjat. Monessa eri vastauksessa tuotiin esille ääni- ja e-kirjat ja niiden hyödyntäminen korona-aikana.

”...mukaan on tullut enemmän äänikirjoja, kun kotona ollaan enemmän ja kirjastot ovat suljettuina.”

”Enemmän äänikirjoja ollut käytössä esim. vanhempien tehdessä töitä.”

Lisääntynyt. Vastauksissa tuli esille, että lukeminen on lisääntynyt joissakin perheissä korona-aikana.

”Ehkä vähän enemmän on tullut luettua, kun ollaan kotona.”

Korona pandemian seurauksena keväällä 2020 vanhempien, joiden oli mahdollista järjestää lapsen hoito kotona, tuli toimia niin. Hallituksen päätöksen myötä yleiset tilat, kuten kirjastot suljettiin. (ks. luku 7.10).

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, kuinka usein lapsiperheissä on lapsen ja vanhemman välisiä yhteisiä lukuhetkiä sekä millaisia ovat vanhempien omat lapsuuden lukukokemukset. Tavoitteena oli myös kartoittaa vanhempien näkemys lapsensa kiinnostuksesta kirjoja kohtaan sekä näkemys siitä, miten yhteiset lukuhetket vaikuttavat lapsen kehitykseen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisia mahdollisia vaikutuksia teknologialla on lapsiperheissä lapsen ja vanhemman välisille yhteisille lukuhetkille.

Tutkimuksen ydinkysymyksenä oli, kuinka usein lapsiperheissä on lukuhetkiä. Vastaajista 43,5 % vastasi, että heillä luetaan kirjoja päivittäin. 39,1 % vastaajista vastasi, että heillä luetaan kirjoja muutamia kertoja viikossa. Loput vastaajista vastasivat muutamia kertoja kuukaudessa. Vastauksista näkyi se, että lukeminen ei ole päivittäistä joka lapsiperheessä. Tähän voi olla lukuisia erilaisia syitä, kuten vanhempien arjen kiireellisyys ja teknologisten laitteiden lisääntynyt käyttö.

Tutkimustulosten avulla voidaan todeta, että vanhempien lapsuuden lukukokemuksilla on vaikutusta heidän lukemiseensa omille lapsilleen nykypäivänä, sillä kukaan vanhemmista ei vastannut, että sillä ei olisi merkitystä. Vanhemmat listasivat monia positiivisia asioita liittyen heidän lapsuudenaikaisiin lukukokemuksiinsa vanhempiensa kanssa, kuten muistot, yhdessäolo sekä lukutaidon kehittyminen. Vanhempien omat positiiviset lapsuuden lukukokemukset heijastuvat heidän omiin lapsiinsa. Vanhempien halu jatkaa perinnettä motivoi heitä lukemaan lapsillensa.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että lapset ovat erittäin kiinnostuneita tai kiinnostuneita kirjoista ja lukemisesta. Tästä voidaan päätellä se, että lukuhetkien vähäisyyttä ei voi perustella sillä, ettei lapsi olisi kiinnostunut lukemisesta ja kirjoista. Päinvastoin lapsi voi kokea mielekkääksi hänen ja vanhemman yhteiset lukuhetket. Kotona lapsen saatavilla olevat lastenkirjat sekä yhteiset kirjastokäynnit edesauttavat lapsen aktiivisuutta kirjoja ja lukemista kohtaan. Positiivista oli huomata tutkimustuloksista se, että kaikki paitsi yksi vastaajista vastasi, että heidän perheensä käy yhdessä kirjastossa ja heillä on lastenkirjoja lapsen saatavilla.

Haluttiin selvittää minkä teemaisista ja tyyllisistä kirjoista lapset ovat nykypäivänä kiinnostuneita. Vastauksissa korostuivat lasten suosikeiksi erilaiset teemakirjat, kuten prinsessa-, auto- ja eläinkirjat. Tästä voidaan päätellä, että lapsia kiinnostavat teemakirjat, jotka kertovat lapsen omista kiinnostuksenkohteista. Lisäksi monissa vastauksissa mainittiin erilaisia kuvakirjoja. Kuvakirjoista voidaan todeta se, että lapset katselevat mielellään visuaalisia kuvia ja kuvat ovat tärkeässä roolissa sadun kannalta. Vastauksissa mainittiin moneen otteeseen kirjoja, joista on olemassa myös lastenohjelma ja/tai animaatioelokuva. Lastenohjelmat ja/tai animaatioelokuvat voivat innostaa lapsia ohjelmasta tai elokuvasta saatavilla olevan kirjan tai kirjojen pariin. Kaksi vanhempaa toivat vastauksissa myös esille lastensa suosikeiksi tietokirjat. Tietokirjat toimivat lapselle hyvin tiedon nälkään.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että ääni- ja e-kirjoja hyödynnetään monissa perheissä. Vastaajista enemmistö eli 74 % vastasi, että perheissä lasten kanssa käytetään tai on kokeiltu joskus ääni- tai e-kirjoja. Voidaan todeta, että sähköiset versiot kirjoista ovat tulleet osaksi monien perheiden elämää. Vastauksista kävi ilmi, että kevään 2020 korona-aika on lisännyt monissa perheissä ääni- ja e-kirjoja käyttöä. Vastauksissa korostui se, että koronan myötä perheiden ollessa enemmän kotona ovat ääni- ja e-kirjat olleet hyvänä ajanvietteenä. Lisäksi vanhempien tehdessä mahdollisesti etätöitä ovat äänikirjat hyvä ajanviete lapsille.

Tutkimustuloksista selvisi, että enemmistö (69,6 %) vastasi teknologisten laitteiden, kuten älypuhelimien, tablettien ja tietokonepelien vievän aikaa perheessä lasten ja vanhempien yhteisiltä lukuhetkiltä. Tästä voidaan päätellä, että nyky-yhteiskunnassa erilaiset teknologiset laitteet tarjoavat uudenlaisia virikkeitä, jolloin perinteiset lapsen ja aikuisen väliset yhteiset lukuhetket fyysisen kirjan ääressä saatavat jäädä taka-alalle. Huomioitavaa kuitenkin on, että erilaiset teknologiset laitteet tuovat myös mahdollisuuksia kirjojen kuunteluun ja lukemiseen.

Vastauksien perusteella selvisi, että ääneen lukeminen koettiin erittäin tärkeäksi tai tärkeäksi. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että vanhemmat ymmärtävät ja ovat tietoisia ääneen lukemisen tärkeydestä ja hyödyistä lapsen kannalta. Vastaajilta

kysyttiin ääneen lukemisen hyötyjä lapsen kehityksen kannalta. Saatiin monipuolisesti aineistosta erilaisia ilmaisuja. Enemmistö vastaajista kertoi hyötynä olevan vanhemman ja lapsen läheisyys ja rauhoittuminen yhteisissä lukuhetkissä. Vastauksissa korostui myös se, että ääneen lukemien vaikuttaa lapsen kielenkehitykseen ja sen kautta sanavaraston laajenemiseen ja kielen rikastumiseen. Lisäksi monessa vastuksessa nousi esille lapsen mielenkuvituksen rikastuminen. Lisäksi hyödyiksi listattiin: tunneälyn kehittyminen, lukutaidon kehittyminen sekä uusien asioiden oppiminen. Näistä voidaan päätellä, että vanhemmat ymmärtävät syvemmin ääneen lukemisen merkityksen sekä mihin lapsen kehityksen osa-alueisiin ääneen lukeminen vaikuttaa.

Yhteenvetona vastuksista voidaan todeta, että lapsiperheissä luetaan edelleen fyysisiä kirjoja nykypäivänä, vaikka yhteiskunnan tuottama arjen kiireellisyys ja digitalisoituminen on tuonut omat haasteensa. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että vanhemmat tiedostavat ääneen lukemisen merkityksen ja tukevat sitä. Vanhempien säännöllinen ääneen lukeminen lapselle lisää lapsen kiinnostusta kirjoja ja lukemista kohtaan sekä tulevaisuuden kannalta tukee lapsen elinikäistä oppimista.

9 POHDINTA

Päädyimme tekemään opinnäytetyömme liittyen varhaiskasvatukseen, koska lasten parissa työskentely kiinnostaa. Meitä kiinnostaa lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat asiat sekä niiden edistäminen ja tukeminen. Aluksi meillä oli suunnitelmana tehdä toiminnallinen opinnäytetyö liittyen satuihin varhaiskasvatuksessa. Kuitenkin meidän piti luopua tästä alkuperäisestä suunnitelmasta keväällä 2020 koronan aiheuttaman poikkeusajan vuoksi. Halusimme pitäytyä satuteemassa, mutta otimme kohderyhmäksi lapsiperheet. Laadimme heille sähköiset kyselylomakkeet liittyen vanhempien ja lasten yhteisiin lukutottumuksiin. Koemme, että opinnäytetyömme aihe on ajankohtainen, sillä teknologia on nykypäivänä kovassa murroksessa, joten halusimme tämän opinnäytetyömme kautta korostaa vanhempien ja lasten yhteisten lukuhetkien tärkeyttä fyysisen kirjan parissa.

Tutkimukseen osallistui 23 vanhempaa yhdestä vaasalaisesta päiväkodista. Tutkimuksen luotettavuutta ajatellen olisimme voineet tehdä yhteistyötä useamman vaasalaisen päiväkodin kanssa, jolloin kokonaisotanta olisi ollut suurempi, mutta aikataulurajoitteiden puitteissa meillä ei ollut tähän mahdollisuutta. Otannan suppeuden takia tulokset eivät ole yleistettävissä. Tutkimuksen kohteena olevassa päiväkodissa on keskimääräistä enemmän maahanmuuttajataustaisia lapsia, joka saattoi laskea tutkimukseen osallistuvien vanhempien määrää. Tähän saattoi mahdollisesti vaikuttaa se, että vanhempien kielitaito on liian heikko tutkimukseen osallistumiseen.

Halusimme tehdä kyselylomakkeesta mahdollisimman selkeän ja kattavan. Laadimme kysymykset mahdollisimman ymmärrettäviksi sekä huomioimme sen, ettei kysymyksiä ole liian paljon, jotta vastaaminen ei veisi liikaa aikaa. Tutkimuksen kannalta olisimme voineet kysyä vanhempien koulutustaustaa, jolloin olisimme saaneet selville sen, onko sillä jotain vaikutusta vanhempien lukutottumuksiin lapsillensa. Kysymys minkä teemaisista ja tyyillisistä kirjoista lapset pitävät oli tutkimuksen kannalta turha, koska sillä ei ollut merkittävää vaikutusta tutkimukseen. Kuitenkin koemme, että se toi hyvän lisän tutkimukseen, sillä oli mielenkiintoista kuulla, minkä teemaisista kirjoista lapset nykyään pitävät.

Toivomme, että opinnäytetyömme kautta vanhemmat ymmärtävät ja tiedostavat ää-
neen lukemisen merkityksen lapsen kehityksen kannalta. Toivomme, että tämä on
kannustanut vanhempia lukemaan aktiivisesti omille lapsilleen. Lisäksi halusimme
tutkimuksemme avulla herätellä vanhempia siihen, että erilaisten teknologisten lait-
teiden parissa vietetty aika ei korvaa vanhemman ja lapsen yhteisiä lukuhetkiä.

Vastauksia analysoidessamme oli hienoa huomata, että vanhemmat tiedostavat ää-
neen lukemisen tärkeyden sekä osasivat listata sen erilaisia hyötyjä lapsen kehityk-
sen kannalta. Hyötyjä oli listattu laajasti lapsen kehityksen eri osa-alueista, joihin
ääneen lukeminen vaikuttaa. Oli myös hyvä huomata, kuinka vanhemmat olivat in-
nostuneet muistelemaan omia lapsuuden lukukokemuksiaan, jonka kautta he mah-
dollisesti ovat jääneet pohtimaan sitä, kuinka haluaa antaa omille lapsilleen saman-
laiset lukukokemukset- ja valmiudet.

Huolestuimme tutkimustuloksia analysoidessamme siitä, että vastaajista enem-
mistö oli sitä mieltä, että teknologiset laitteet vievät aikaa vanhempien ja lasten yh-
teisiltä lukuhetkiltä. Pohdimme sitä, että tulisiko vanhempien enemmän puuttua las-
ten tabletin tai älypuhelimien käyttöön. Mietimme pitäisikö vanhempien olla aktii-
visempia yhteisten lukuhetkien pitämisessä sekä pyrkiä aktiivisemmin säilyttämään
lapsen kiinnostus kirjoja ja lukemista kohtaan, koska vanhempien omalla aktiivi-
suudella saattaa olla merkitystä.

Jäimme pohtimaan sitä, miksi vähän yli puolet olivat vastanneet, etteivät lue päivit-
tään kirjoja lapsellensa. Tulimme siihen tulokseen, että yhteiskunnan kiireellisyy-
dellä saattaa olla vaikutusta tähän, esimerkiksi vanhempien työnteko kotoa käsin ja
vanhempien älypuhelimien käyttö. Mielestämme tulokseen saattaa vaikuttaa myös
se, että perheessä jotkut esikouluikäiset lapset voivat osata jo itse lukea, jolloin van-
hemmat eivät ehkä koe tarvetta enää vanhemman ja lapsen välisille lukuhetkille.
Olisi kuitenkin tärkeää, että vanhempien ja lasten yhteiset lukuhetket säilyvät pit-
kään lapsen kouluikään saakka.

Koemme, että myös yhteiskunnalla on merkittävä asema lasten lukemisen tukemi-
sessa. Suomessa lukeminen on ilmaista kirjastopalveluiden ansiosta, jolloin kaikilla
on mahdollisuus kirjojen lukemiseen. Lisäksi varhaiskasvatus ja koulu

mahdollistavat kirjallisuuskasvatuksen lapsille, unohtamatta kuitenkaan kodin luku-ympäristön tärkeyttä.

Toteutimme tutkimuksen siten, että eettiset periaatteet täyttyivät. Kyselylomakkeisiin vastaaminen tapahtui anonyymisti ja luottamuksellisesti, sillä ainoastaan opinnäytetyön laatijat pääsivät näkemään ja analysoimaan tulokset. Kyselylomakkeen vastaukset tuhoataan opinnäytetyön valmistuttua. Vastauksia ei voi yhdistää päiväkotiin, jolle kyselylomakkeen osoitimme, sillä päiväkodin nimeä ei mainita opinnäytetyössämme. Tutkimuksen pätevyyttä pienensi se, että osaan avoimista kysymyksistä oli jätetty vastaamatta tai vastattu vähäsanaisesti, jolloin vastaaja ei ole perehtynyt tarpeeksi hyvin kysymykseen.

Opinnäytetyön tekeminen syvensi meidän omaa ymmärrystämme ja osaamista liittyen lapsen kehityksen osa-alueisiin sekä siihen millaisia monia positiivisia vaikutuksia ääneen lukemisella on lapsen kehityksen kannalta. Opimme opinnäytetyötä tehdessämme sen, miten tärkeää vanhemman aito läsnäolo, motivaatio ja asenne lukemista kohtaan on sekä sen, kuinka tärkeä rooli niillä on lapselle ja lapsen lukutaidon kehittymiseen. Tulevaisuudessa voimme ja aiomme hyödyntää monipuolisesti satuja ja muistaa niiden tärkeän merkityksen lapsen kehitykselle, kasvulle ja oppimiselle.

Jatkotutkimusaiheena liittyen meidän tutkimuksemme aiheeseen voisi tehdä vertailevan tutkimuksen, eroaako maahanmuuttajataustaisten perheiden lukutottumukset suomenkielisten perheiden lukutottumuksista. Tutkimuksen kautta voisi saada tietoa maahanmuuttajataustaisten vanhempien valmiuksista ja lähtökohdista tukea lapsensa kielenkehitystä. Tutkimusta tehdessämme mielenkiintomme heräsi syvemmin tutkimaan maahanmuuttajataustaisten perheiden lukutottumuksia, sillä tutkimuskohteena olevassa päiväkodissa näkyy vahvasti monikulttuurisuus. Koemme myös, että tästä aiheesta ei ole aiempaa tutkimustietoa.

Opinnäytetyötä tehdessämme meillä heräsi mielenkiinto siitä, vaikuttaako perheiden lukutottumukseen vanhempien sosioekonominen asema, vanhempien juuret, tulot, sosiaalinen verkosto, koulutus, terveys ja asema yhteiskunnassa. Tämän

tutkimuksen kautta selviäisi se, millä tavoin vanhempien sosioekonominen asema vaikuttaa lukutottumuksiin perheissä.

LÄHTEET

- Aivoliitto. 2020. Kommunikaatiokeskus. Kehityksellinen kielihäiriö. Puheen- ja kielenkehitys. Viitattu 26.6.2020. <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/puheen-ja-kielenkehitys/>
- Chovanec, T. 2018. Our children. Get your family into the reading habit. Viitattu 18.8.2020. <https://ptaourchildren.org/family-reading-habits/>
- Doman, G. 1991. Miten opetan pienen lapseni lukemaan. Lempeä vallankumous. Juva. WSOY:n graafiset laitokset.
- Haapaniemi-Maula, R. 1996. Satu lapsen kasvattajana. Teoksessa Sadun voimat, 7–14. Toim. Jokipaltio, J. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia - Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi. Lasten keskus.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2015. Lue lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. Keuruu. Atena kustannus Oy.
- Heikkilä-Halttunen, P. 2020. Opetusministeriö. Koulutus ja tutkinnot. Sana halussa. Viitattu 28.6.2020. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sana-halussa>
- Heikkilä-Halttunen, P. 2020. Lue lapselle, tunne lapsesi! Viitattu 4.6.2020. <https://luelapselle.fi/lue-lapselle-tunne-lapsesi/>
- Heinimaa, E. 2001. Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa Avaa lastenkirja, 142–163. Toim. Suojala, M. & Karjalainen, M. Helsinki. Lasten keskus.
- Helsingin kaupunki. 2020. Perheentuki. 1–6-vuotiaat. Lapsen kasvu ja kehitys. Kielenkehitys. Viitattu 16.8.2020. <https://www.hel.fi/sote/perheentuki-fi/1-6-vuotiaat/lapsen-kasvu-ja-kehitys/puheen+ja+kielen+kehitys>
- Hosiaislouma, Y. 2003. Kirjallisuuden sanakirja. Helsinki. WSOY.
- Jalli, I. & Puranen, E. 2015. Kodin lukuympäristö lukutaidoltaan eroavissa ryhmissä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.
- Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatusajattelu. PS-kustannus.
- Julkunen, M-L. 1993. Lukijaksi kasvaminen. Porvoo. WSOY:n graafiset laitokset.
- Kaila, M. 2017. Espoossa monikieliset perheet kohdataan MONIKU-palvelussa. Viitattu 27.8.2020. <https://luelapselle.fi/monikieliset-perheet/>

- Karjalainen, M. 2001. Realistisen lastenkirjan lapsikuva. Teoksessa *Avaa lastenkirja*, 56–84. Toim. Suojala, M. & Karjalainen, M. Helsinki. Lasten keskus.
- Lerikkanen, M-K., Salminen, J. & Pakarinen, E. 2018. Varhaislapsuuden lukuhetket tukevat lukutaitoa. *Onnimanni*, 2018 (1–2), 20–26.
- Lindblom-Ylänne, S., Niemelä, R., Päivänsalo, T-M. & Tynjälä, P. 2005. Kaksi teoriaa lapsen ajattelun kehityksestä. Teoksessa *Lukion psykologia 2*, 57-88. Helsinki. Otava.
- Ehmig, S. 2018. Ääneen lukeminen vaikuttaa lapsen lukutottumuksiin. Viitattu 28.7.2020. <https://luelapselle.fi/artikkeli-3/>
- Luova, P. 2017. *Helmet. Lapset. Juttuja kirjastoista. Runo saa lapsen hymyyn.* Viitattu 6.6.2020. [https://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Juttuja_kirjastoista/Runo_saa_lapsen_hymyyn\(89279\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Lapset/Juttuja_kirjastoista/Runo_saa_lapsen_hymyyn(89279))
- Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa *Joko se puhuu*, 51–71. Toim. Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. Jyväskylä. PS-kustannus.
- MLL. 2017. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. 3–4 v. 3–4-vuotiaan älyllinen kehitys. Viitattu 17.6.2020. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/3-4-v/3-4-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>
- MLL. 2017. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. 4–5 v. 4–5-vuotiaan älyllinen kehitys. Viitattu 17.6.2020. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>
- Ojanen, S. 1980. Mitä sadut merkitsevät lapselle. Teoksessa *Sadun avara maailma*, 11–43. Toim. Ojanen, S. Lappalainen, I. & Kurenniemi, M. Helsinki. Otava.
- Paavola, H. 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Viitattu 27.6.2020. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19984/monikult.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Rastas, A. 2013. *Kaikille lapsille. Lastenkirjallisuus liikkuvassa, monikulttuurisessa maailmassa.* Helsinki. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Satokangas, H. 2018. Lukuklaani. Miten teknologian kehitys muuttaa lukemista? Viitattu 27.8.2020. <https://blogs.helsinki.fi/lukuklaani/2018/12/05/miten-teknologian-kehitys-muuttaa-lukemista/>
- Stolt, S. 2019. Tarina taaperolle – äänikirjana vai vanhemman lukeman? Viitattu 27.8.2020. <https://blogs.helsinki.fi/med-viikonjuttu/2019/05/27/tarina-taaperolle-aanikirjana-vai-vanhemman-lukemana/>
- Suojala, M. 2001. Taidesatu elää ajassa ja ajattomana. Teoksessa *Avaa lastenkirja*, 30–55. Toim. Suojala, M. & Karjalainen, M. Helsinki. Lasten keskus.

Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, 40–47. Toim. Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. Helsinki. Yliopistopaino Oy. Viitattu 23.7.2020.

The Telegraph. 2018. What we can all learn from reading fairy tales. Viitattu 25.5.2020. <https://www.telegraph.co.uk/lifestyle/family-time/benefits-of-reading-fairy-tales/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Aineisto- ja teorialähtöinen sisällönanalyysi sekä kvantifiointi. Helsinki. Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2014. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. Opetushallitus. Viitattu 16.2.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ylönen, H. 2000. Loihditut linnut. Satujen merkitys lapselle. Tampere. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hei!

Olemme Henna Järvimäki ja Salisa Ghanadi Vaasan ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä liittyen varhaiskasvatukseen. Tämän tutkimuksen avulla haluamme selvittää vanhempien suhtautumista lukemiseen ja kirjoihin. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa perheiden lukutottumuksia kyselylomakkeen avulla. Tavoitteena on pohtia perheiden yhteisten lukuhetkien tärkeyttä ja vaikutuksia lapsen kehitykselle.

Vastaukset tullaan käsittelemään luottamuksellisesti. Missään opinnäytetyöhön liitettävissä materiaaleissa ei tule näkymään lapsen eikä vanhempien henkilötietoja. Tämä lomake tuhotaan sen jälkeen, kun opinnäytetyö on valmis. Ohjaajana meillä toimii lehtori Ahti Nyman.

Valmis opinnäytetyömme on luettavissa ensi syksynä theseus.fi sivustolta. Lisätietoja tästä voimme antaa teille myöhemmin.

Alla olevasta linkistä pääsette kyselylomakkeeseen, jonka vastauksia hyödynnämme opinnäytetyössämme. **Aikaa kyselyyn vastaamiseen on kaksi viikkoa ajalla 22.4.-6.5.2020.** Kyselyyn vastaamiseen menee noin 5 minuuttia. *Tahdomme vastauksien olevan normaalin/tavallisen arjen näkökulmasta (koronan vaikutuksista kysymme erikseen kyselylomakkeella kohdassa 12).*

Tässä linkki kyselyyn:

<https://e-lomake.puv.fi/elomake/lomakkeet/8455/lomake.html>

Olemme todella kiitollisia jokaiselle kyselylomakkeeseen vastanneelle.

Kyselyn on tehnyt kaksi 3. vuoden sosionomiopiskelijää Vaasan ammattikorkeakoulusta.

Kysely lukutottumuksistanne

Voisitteko vastata seuraaviin kysymyksiin, kiitos.

Kysymykset

1. Mikä on lapsesi/lapsenne äidinkieli?

Valitse sopivin vaihtoehto

	Suomi	Ruotsi	Englanti	Joku muu
	☐	☐	☐	☐

2. Lapsenne/lapsienne ikä?

- 3v.
- 4v.
- 5v.
- 6v.
- 7v.

3. Kuinka paljon sinulle itsellesi on luettu sinun lapsuudessasi kirjoja?

Vastaa sinun näkökulmasta

- Paljon
- Jonkin verran
- En osaa sanoa
- Vähän
- Ei ollenkaan

4. Millaisia sinun omat lapsuudenkokemuksesi ovat sinulle lukemisesta?

5. Onko se kuinka paljon sinulle on luettu lapsuudessasi vaikuttanut sinun lukutottumuksiisi lapsellesi/lapsillesi tänä päivänä?

Vastaa sinun näkökulmasta

- Paljon
- Jonkin verran
- En osaa sanoa
- Vähän
- Ei ollenkaan

6. Kuinka usein luette lapsellesi/ lapsillesi kirjoja?

Valitse sopivin vaihtoehto

- Päivittäin
- Muutamia kertoja viikossa
- Muutamia kertoja kuukaudessa
- Muutamia kertoja vuodessa
- En koskaan

7. Koetteko, että lapsi/lapsenne ovat kiinnostuneita kirjoista ja lukemisesta?

Valitse sopivin vaihtoehto

- Erittäin kiinnostunut
- Kiinnostunut
- Ei niin kiinnostunut
- Ei yhtään kiinnostunut

8. Kuinka tärkeäksi koette ääneen lukemisen lapselle?

- Valitse sopivin vaihtoehto
- Erittäin tärkeäksi
 - Tärkeäksi
 - Ei niin tärkeäksi
 - Ei yhtään tärkeäksi

9. Oletteko kokeilleet tai käyttäneet äänikirjoja tai e-kirjoja?

- Kyllä
- Ei

10. Koetko, että tekniset laitteet (puhelimet, tabletit, tietokonepelit) ovat vieneet aikaa yhteisiltä lukuhetkiltä?

- Kyllä
- Ei

11. Onko teillä kotona lastenkirjoja tai käyttekö lainaamassa niitä kirjastolta?

- Kyllä
- Ei

12. Onko korona-aika vaikuttanut lukutottumuksiinne? Jos on niin miten?

13. Mitä hyötyjä lapsille ääneen lukemisesta teidän mielestänne on?

14. Minkä teemaisista tai tyylisistä kirjoista lapsesi/lapsenne pitävät (esimerkkinä: prinsessasadut, eläinteemaiset kirjat tai jokin kirjasarja)?

Tietojen lähetys

Tallenna

Kiitos vastauksistanne ja antoisia lukuhetkiä!